

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Petri Petiti Philosophi & Doctoris Medici, Miscellaneorum Observationum Libri quatuor

Petit, Pierre

Trajecti ad Rhenum, 1682

Liber Tertius.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13245

PETRI PETITI,
PHILOSOPHI & MEDICI,
MISCELLANEARUM
OBSERVATIONUM
LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

Animadversa quadam ex beato Hieronymo.

Anta est beati Hieronymi sanctitas & eruditio, ut vel ejus nomen auditum quemvis ad venerationem impellat. Et nos igitur veneramus tantum virum, & libros ejus libenter evoluimus, in quibus hæc pridem a me animadversa hisce libris *miscellanearum observationum* inferere visum est. Ad hæc verba Salomonis, in libro, qui inscribitur *Ecclesiastes*, cap. 4. Et laudavi ego mortuos, qui jam mortui sunt, super viventes, quicumque ipsi vivunt usque nunc. Et melior super hos duos, qui nondum natus est, qui nondum vidit opus malum, quod factum est sub sole. occurrit statim difficultas, quomodo vir sapiens meliorem dicat eum, qui

nondum natus est, tanquam is qui nondum in hanc lucem ortu est adductus, aliquo modo existat. Alioqui non procedit comparatio. posset igitur hic locus adduci pro philosophis, qui animas in cœlo prius fuisse dixerunt, quam corporibus jungerentur: prius in sublimi vitam Deorum agitasse, post nescio quibus delictis gravatas in hunc locum inferiorem depressas. De qua animarum calamitate integra apud Antiquos volumina circumferebantur hoc titulo: *περὶ τῆς εἰς τὰ σώματα καθόδου τῆς ψυχῆς*. quo titulo liber etiam existat Plotini, qui est octavus *Ennead.* 4. vidit hanc difficultatem Hieronymus in *commentario* ad hunc locum, & sic declinat: *Hoc autem dicit: non quo qui necdum natus, antequam nascatur, sit: & in eo felicior, quia necdum corpore pregravatus est; sed quod melius sit omnino non esse, nec sensum habere substantiæ, quam infelicitèr vel esse, vel vivere.* Sed hoc non concedent philosophi, ut sit melius cuiquam omnino non esse, quam esse aliquid. Esse enim quoquo modo bonum est: neque est quisquam tam miser, qui non esse velit. Et qui se dicunt & putant optare non esse, & propterea se ipsi interimunt, non arbitantes hominis aliquid se peresse post mortem; de proprio sensu errare doctè Augustinus lib. 3 de *Liberò Arbitrio* probat: *Cum ergo (inquit) quisque credens quod post mortem non erit: intolerabilibus tamen molestiis ad totam cupiditatem mortis impellitur, & decernit atque accipit mortem: in opinione habet errorem omnimoda defectionis, in sensu autem naturale desiderium quietis. Quod autem quietum est, non est nihil; immo etiam magis est, quam id quod inquietum est. Inquietio enim variat affectiones: ut altera alteram perimat: quies autem habet constantiam, in qua maxime intelligitur, quod dictum est. Omnis itaque ille appetitus in voluntate mortis, est, non, ut qui moritur, non sit, sed ut requiescat, intenditur. Ex quo etiam infert nec miserrimis damnatorum deesse, unde gratias creatori agere possint, quod status ille in quo sunt,*
quam

quantumvis calamitosus, careat bonitate. Præterea si cui melius esset non esse, quam in pœnis vivere, faceret Deus. semper enim Deus quod melius est, facit. Sine dubio non se expedit ex hoc loco Hieronymus. Altior profecto sensus horum verborum, & melior est super hos duos, qui nondum natus est. &c. Ego hæc ad Christum spectare arbitror, qui tempore Salomonis nondum secundum carnem natus erat; verum cum patre in cœlo regnabat. De quo vere dicitur, quod nondum natus esset secundum hominem illo scilicet tempore, & melior esset omnibus defunctis, & viventibus.

Ejusdem libri cap. 13. *Et contenebrescent, quæ vident in foraminibus.* Animas exponit Hieronymus in commentario: *Si enim (inquit) Moysi dicitur, ponam te in foramine petre, & sic posteriora mea videbis: quanto magis unaquaque anima per foramen & quasdam tenebrosas cavernas aspicit veritatem?* Hic plane Hieronymus est Platonius. Nam & Plato initio lib. 7. de Republic. animas corpore inclusas comparat in spelunca natis, & lumen externum ac rerum umbras duntaxat in adverso muro prospicientibus per ostium seu meatus speluncæ. Foramina autem, in quibus animæ vident, sunt sensus, vel potius sensuum instrumenta, quæ Cicero fenestris comparat in primo Tuscul. quæst. *Via quasi quedam sunt ad oculos, ad aures ad nares a sede animi perforata.* Itaque sæpe aut cogitatione, aut aliqua vi morbi impediti, apertis atque integris & oculis & auribus, nec videmus, nec audimus: ut facile intelligi possit, animum & videre & audire, non eas partes: quæ quasi fenestræ sunt animi &c. Quidam literæ inhærentes de oculis exponunt, quos natura in quibusdam foraminibus collocavit: nihil enim aliud sunt, quæ oculorum orbitæ vulgo dicuntur. Ego malim de iis, qui sensibus addicti in hoc seculo vixerunt, neque animum suum ab iis, quæ sensu usurpantur, abstrahere curarunt. Vere enim talium animæ in foraminibus vident. Quæ sub finem vitæ contenebrescere dicuntur;

tur; ut pote quæ purum veritatis lumen, in quo intelligibilia cernuntur, ferre non valentes, statim a corporis discessu in tenebras exteriores incidant. Sed de *Ecclesiastæ* ænigmatis infra iterum aliquid tentabimus.

CAPUT II.

Molere farinam in scripturis inter *κακόφρα*. locus Hieronymi.

B Saia in cap. 47. verba hæc sunt: Descende, sede in pulvere filia Babylonis, sede in terra: non est solum filia Chaldaeorum, quia ultra non vocaberis mollis in tenera. Tolle molam & tolle farinam: denuda turpitudinem tuam: discooperi humerum, revela cura. Hieronymus in sensum obscœnum trahit: Præcipiturque ei, ut tollat molam & molat farinam, quod est dura captivitatis, & extrema servitutis indicium, ut quæ quondam regina fuerat, postea molendæ farinæ operi serviat. Sed quia sequitur, denuda turpitudinem tuam, etiam mola ab Hebraeis figuraliter intelligitur: quod scilicet in morem scorti victorum libidini pateat. Illudque, quod in *Judicum* libro de Samson scribitur, ad molam eum a Philistiim esse damnatum, hoc significare volunt, quod pro sobole robustissimus virorum, hoc in allophyas mulieres facere sit compulsus. locus Scripturæ de Samfone est in lib. *Judicum*, cap. 16. sane huic interpretationi favet *Horatius Satyr.* 2. lib. 1. de lupanari, auribus sit honos,

Nam simul ac venas inflavit tetra libido,

Huc juvenes æquum est descendere, non alienas

Permolere uxores.

Nón tamen video, quid sit necesse in hunc sensum scripturæ

pturæ

pturæ verba iis locis torquere, cum certum sit inter serviles pœnas fuisse *pistrinum* non modo apud Hebræos, sed etiam apud Romanos, ut notum iis, qui vel *Plautum* aut *Terentium* legerunt, fueritque id duræ captivitatis & extremæ servitutis, ut ipse agnoscit *Hieronymus*, indicium. Tum quod ad Samsonem attinet, qui in eam partem accipiunt, non vident obstare huic expositioni quod in eadem historia legitur, robur illi istud inusitatum in capillitio, quod intonsum, ut *Nazaræus*, gestabat, situm fuisse, periturum si detonderetur, ut re vera accidit. Nam cum arcanum illud puellæ, quam deperibat, importunius instanti aperuisset, ab ea non multo post per somnium toto capite attonsus, ad modum communem humani roboris redactus fuit. Hoc cum ita proditum sit de eo Heroe; neque ignorarent Palæstini, valde stultum fuisset id consilium de prole propaganda ex homine, quo tempore vires illi una cum capillo ademptæ essent. Statim quippe in *pistrinum* fuisse detrusum expresse scriptum est: *Quem cum apprehendissent Philistim, statim eruerunt oculos ejus, & duxerunt Gazam, & clausum in carcere molere fecerunt.* Præterea non fuisse illi a natura id robur, sed singulari & extraordinario Dei munere tributum haud obscure *Scriptura* testatur: miracula autem non transire in sobolem palam est.

Sed neque apud *Esaiam*, quia post hæc verba, *tolle molam*, sequuntur ista, *denuda turpitudinem tuam*, necessario prostituti corporis infamia intelligenda est, sed captivarum deterrima conditio, quas contumeliæ causa denudare solebant: ut *Tamerlanes* *Bajazetis* uxorem præcisa usque ad pubem veste, sibi epulanti adsistere & ministrare cogebat. Tales fere & servi erant in *pistrino*, sic tecti ut nulla non membra paterent: teste *Apulejo* lib. 9. *Metam.* *Diiboni! quales illi homunculi vibicibus livedinis totam cutem depicti, dorsumque plagosum scissili centunculo magis inumbrari quam obtekti: nonnulli exiguo tegili tantummodo pubem inje-*

cū, cuncti tamen sic tunicati, ut essent per pannulos manifesti. Quod etiam nuditas sola captivæ mulieris intelligi debeat, sequentia indicant: *discooperi humerum, revela crura*. Ad summum, quid vetat utrumque intelligi, ut eadem captivæ simul farinam lucubrarent; & vulgi libidini per summam contumeliam expositæ essent. Si tamen ibi figuram esse placet: ego nihil aliud censeam significari his verbis; *tolle molam, tolle farinam*, nisi simpliciter servitatem. Ceterum Hieronymus eo loco verbum esse turpe in Hebræo notat, quo significatur *prudendum muliebri*. Quod quia honoris causa non nominatur, Symmachus vertit τὴν σιωπῆσίν σου, *taciturnitatem tuam*. Quod & in *Cantico canticorum* legitur, ubi sponsæ pulchritudo describitur, ad extremum infert; *absque taciturnitate tua*: Nolentibus (inquit) qui interpretati sunt, *transferre nomen, quod in sancta scriptura sonaret turpitudinem*. Qua autem utimur nos, vulgata versio pluribus verbis reddit: *absque eo, quod intrinsecus latet*. Ceterum idem Hieronymus sequentibus verbis non obscure in *Stoicorum* transit sententiam, quibus placuit suo quamque rem nomine appellare, ut Cicero notat in *epistola ad Papirium Patrum*. Recteque (inquit) *contra Babylonem inverecundis utitur nominibus: licet nulla sit turpitudinis, humani corporis membrum vocare nomine suo, cui præcipitur, ut nudet pectora, & crura & femina aperiat, & vadat in captivitatem: videaturque ignominia ejus, & opprobrio pateat sempiterno*. At huic opinioni omnium proborum consuetudo adversatur.

Sed neque præteribo, quod apud eundem Prophetam legitur cap. 48. *Audite hæc domus Jacob, qui vocamini nomine Israel: & de aquis Juda existis*. Ubi Hieronymus: *Et de aquis (inquit) Juda existis*. σωμαλινώτερον *aquas vocans pro semine: ut nequaquam eos virtutum Patriarcharum filios ostenderet esse, sed carnum*. Ergo & inter κακέφαλα Hebræorum, *aqua, pro semine genituali*: Sicut *urina* apud *Juvenalem*, *Satyra XI*.

Auri-

Auribus atque oculis concepta urina movetur.

Plinius *urinam genitalem* vocat lib. 8. cap. 43. ubi de asinorum generatione: *Sed incontinens uterus (asinæ) urinam genitalem reddit, nisi cogatur in cursum verberibus a contr.* Et *serum* apud Catullum, Græcorum exemplo, qui *σπερματικὸν ὄρρον* vocant; ut Plutarchus lib. 5. de *Placitis Philosophorum*, cap. 23. *Ἡράκλειος ἔχει οἱ Στωϊκοὶ ἀρχεῖν τὰς ἀνθρώπων τελειότητι* & *περὶ τὴν δευτέραν ἑβδομάδα, περὶ ἣν ὁ σπερματικὸς συγκρίνεται ὄρρος.* Reperio & *os obscæno sensu usurpatum* in *Proverbiis* cap. 30. *Talis est via mulieris adulteræ, qua comedit, & tergens os suum dicit: non sum operata malum.* Quod enim ibi *os* intelligat, non latet: nempe de quo paulo ante dixerat eodem capite: *Tria sunt insatabilia, & quartum quod nunquam dicit: sufficit. Infernus, os vulvæ, &c.* Tergere autem mulier *os* dicitur, cum post concubitum partem illam abluit, ac terget, quod meretricibus fuisse in usu, cum aliis ex locis, tum ex hoc Ovidii versu intelligitur:

Dedecus hoc sumpta dissimulavit aqua.

De qua locutione & consuetudine copiose Hieronymus *Mercurialis* disputat lib. 6. *Var. Lect.* cap. 6. Confirmat id, quod dico, Hieronymus in *commentario* ad verba illa Salomonis: *Adultera quoque mens (inquit) in similitudinem eorum, que commemoravit superius, instabilis semper & vaga est, que ubi admissum turpitudinis sue celare potuerit, negat se aliquid patrasse facinoris.* Igitur & *comedere* ibi idem valet, quod *suscepto semine libidinem explere.* Sic Plautus in *Milite Glorioso*:

S. Hic te operiar; eadem illi insidias dabo,

Quam mox horsum ad stabulum junix se recipiat e pabulo.

Quartilla meretrix apud Petronium: *Hodie enim post asellum diaria non sumo.* Sed de his fatis.

CAPUT III.

Ejusdem Hieronymi locus de Timæo Platonis, & Ciceronis interpretatione ejusdem dialogi, emendatur & explicatur. Item de Septenarii dignitate & mysteriis, Pythagoreorum nuga. & de vocibus ἑβδομήν, & ἑβδομάς.

NDem eruditissimus Ecclesiæ doctor, lib. 2. *commentariorum* in prophetam Amos cap 5. de Septenarii numeri dignitate & sacramentis disputans in calce disputationis: hoc etiam addit: Denique & captivitas populi Israel, templique subversio septuagesimo anno desolationis impleta est: & septem astra juxta numerum dierum dicuntur errantia. De cujus numeri sacramentis in Scipionis somnio plenius narrat Tullius: & obscurissimus Platonis Timæus liber est: qui ne Ciceronis quidem aureo ore sit planior. Quid est quod dicit septem dici astra errantia juxta numerum dierum? quem numerum? non enim explicat. Sine dubio deest vox, hebdomada: juxta numerum dierum hebdomada. Qui etiam sequitur, prava interpunctione & inversione verborum obscurior factus est: Sic autem scribi debet: De cujus numeri sacramentis in Scipionis somnio plenius narrat Tullius, & obscurissimus Platonis Timæus: qui liber ne Ciceronis quidem aureo ore sit planior. Hæc de verbis: nunc quod ait plenius narrare M. Tullium de Septenarii numeri sacramentis in Somnio Scipionis, inter memoriæ labantis peccata referre haud dubitem, quod longa intermissione eorum studiorum quorum perfectio in Ciceronis & similium auctorum assidua lectione versatur, parum, quid eloquentiæ Romanæ parens in eo Somnio ageret, recordari posset. Non enim, opinor, quis-

quisquam dixerit mutilum eo loco esse *M. Tullii* codicem, neque quisquam id haecenus suspicatus est. Sane ibi *M. Tullius* de *Septenarii* potestate; verum perpauca attingit, leviter & strictim, nedum plene: nempe duplicem tantum proprietatem: quod scilicet is numerus sit *plenus*: & quod omnium rerum fere sit *nodus*. ceterum neque quis numerus *plenus* dicatur, & quomodo *septenarius plenus*, explicat. Multo minus quomodo omnium rerum esse *nodus* intelligatur. Quæ omnia *Macrobius* copiose & diserte in *commentario* ad hanc fabulam *Ciceronis* exsequitur.

Non minus illudit nobis *Hieronimus*, cum nos admonet *Timeum* *Platonis* ne *Ciceronis* quidem aureo ore fieri planiorem. Quasi nuda & simplex versio quam *Cicero* dedit ejus *Dialogi* *Platonis*, quantumvis elegans, magnopere rerum quæ in eo tractantur, ignaros juvare possit; quarum obscuritatem vix *Platoniorum* doctissimi justis commentariis depellere potuerunt. Hinc proverbium: *numeris* *Platonis* *obscurius*. quod *Cicero* usurpat in *epistolis* ad *Atticum* lib. 7. *Ænigma* *Oppiorum* ex *Velia* plane non intellexi: est enim numero *Platonis* *obscurius*. Idem lib. 2. de *Finibus*, de iis qui ita loquuntur, ut non intelligantur, verba faciens: Quod (inquit) duobus modis sine reprehensione fit: si aut de industria facias, ut *Heracitus*, qui cognomento *εὐδαιμόνιος* perhibetur, quia de natura nimis obscure memoravit: aut cum rerum obscuritas non verborum facit, ut non intelligatur oratio: qualis est in *Timeo* *Platonis*. Quibus ex locis apparet Latine quidem conversum a *Cicerone*, *Platonis* *Timeum*, sed non intellectum. Non enim necesse est, si quis alicujus auctoris verba in aliam linguam transferat, ejusdem vim verborum & sententiarum profunda esse animo complexum. Neque aureum istud os ad rerum intelligentiam multum affert legentibus momenti, si studium desit & eruditio. Illud interim fatendum est, quod *Hieronimus* dicit, obscurissimum esse hunc *dialogum*, quod sane varietas

tas & multitudo expositionum testatur, hujus *Dialogi*, præ aliis *Platonis*. vix enim aliquis paulo magis in *Platonis* dogmate versatus & eruditus, qui non in ea palæstra sudaverit. Quorum memoria ad me pervenit ferme hi sunt: *Crantor*, antiquissimus *Platonis* interpres: *Atticus*, *Ptolemaeus*, *Albinus*, *Dercyllides*, *Theodorus*, *Clearchus*, *Plutarchus*, *Longinus*, *Origines*, *Proclus* is, qui *Diadochus* cognominatus est, cujus etiamnum *commentarii* existant in eum *dialogum*, quos universæ *Græcorum* philosophiæ thesauros vocare licet. quibus *Chalcidius* illis posterior ad-
jungi potest.

Ceterum de numeri *septenarii* potestate omnia, ut ille ait, jam vulgata. Et profecto magna hujus dignitas in natura. Nec minus propterea irridendi sunt quidam, qui de occasione sumpta nugacissimis observationibus libros referferunt. Quarum specimen videre est apud *Gellium* lib. 3. cap. 10. ex *Varronis* libris *Hebdomadum*. Sed & apud *Aristotelem* lib. 14. *Metaphysic.* cap. 6. quo loco *Pythagoreorum* de hoc numero nugas ridet: Ἐπὶ ἅ μὲν φωνήεντα ἑπτὰ χορδαί, ἢ ἁρμονίαι, ἑπτὰ δὲ αἰ πλειάδες. ἐν ἑπτὰ δὲ ὀδόντας θάλλει ἐνιαύγε, ἐνιαυτὸν δὲ οὐ. ἑπτὰ δὲ οἱ ἔπι Θήβας. ὧρ οὖν ὅτι τοιοσδὶ ὁ ἀριθμὸς πέφυκε, διὰ τὸ ἢ ἐκεῖνοι ἐγένοντο ἑπτὰ ἢ ἡ πλειὰς ἑπτὰ ἀσέρων ἔσιν; ἢ οἱ μὲν διὰ τὰς πύλας, ἢ ἄλλην τινὰ αἰτίαν; εἰ δὲ ἡμεῖς οὕτως ἀριθμοῦ μὲν, τὴν δὲ ἀρκίον γε δώδεκα, οἱ δὲ πλείους. i. *Septem quidem vocales, septem autem chordæ, aut harmoniæ, septem vero pleiades, in septem autem (mensibus) quadam animalia emittunt dentes: quadam vero non. Septem etiam qui ad Thebas. Utrum igitur, quoniam talis quidam numerus suapte natura aptus est, ideo aut illi fuerunt septem, aut pleiades septem stellarum est? An hi quidem propter portas Thebarum, aut aliam quandam causam?* Ceterum omnino nugatorum nugacissimus *Ptolemaeus Hephæstio*, apud *Photium*, causam cur septenarius perfectus censeatur hujusmodi profert, nescio cujus *Theodori Samo-*
thra-

thracis auctoritate: Τὸν δὲ Δία γεννηθέντα, ὅτι ἐπὶ ἡμέρας ἀκατάπαυστον γελᾶσαι, καὶ διὰ τὸ τοῦ τέλει ἑβδομῆς ἐνομιῆς ἀριθμὸς. Jovem (ait) statim a nativitate totos septem dies continenter risisse: ob eamque causam perfectus existimatus est septenarius numerus. Multorum igitur de Septenario numero commentarii exstiterunt: inter quos & Cebes Socraticus unum scripserat dialogum titulo, ἑβδομή, auctore Laetio: Καὶ τῆς (Κέβη) Φέρονται διάλογοι τρεῖς, Πίναξ, ἑβδομή, Φρόνιχος. Interpres septimam vertit, pro septenario: ignorans ἑβδομήν ita accipi interdum. Thomas Magister: ἑβδομή, ὅν μόνον ἡμεῖς τὰς ἑξ μονάδας μονὰς, ἀλλὰ καὶ ἅπας ὁ ἐπὶ ἀριθμὸς. Vox ἑβδομή non solum unitatum septimam significat; sed etiam totum numerum septem. probat autem auctoritate Æschyli. Et vice versa ἑβδομῶς non solum septem, sed etiam septimam unitatem notat.

CAPUT IV.

Ejusdem Hieronymi locus, de pedum multitudine in insectis, & serpentum incessu. Et quid de his Aristoteles?

Hieronymus venerandus scriptor in tertia Apologia adversus Rufinum, quædam sibi ab eo ex naturali disciplina ἀπορεῖ, hoc est, inexplicabilia proponi ad solvendum conqueritur: *Ut postquam* (inquit) *me hæc nescire respondero, tunc tibi liceat de animabus ignorare, & unius rei scientiam, tantarum rerum ignorantie compenses.* Satis perplexa oratio: quæ tamen sic intelligi potest: Quasi ignorante Rufino quiddam controversum de animæ natura, quod Hieronymus nosset; vicissim longe plura de rerum aliarum naturis nesciente Hieronymo, Ruffi-

Ruffinus illa in promptu haberet, atque ita unius rei scientiam in Hieronymo, multarum physicarum rerum in eodem ignorantia pensaret. Verum suspicor non omnino esse integrum hunc locum, & pro, *unius rei scientiam*, scribi debere; *unius rei ignorantiam*. item in eodem contextu, pro, *tantarum rerum ignorantia*, reponendum esse, *tantarum rerum scientia*. Ita enim sententia esset planior. Ceterum in his, quæ Hieronymus in naturæ contemplatione sibi parum esse comperta fatetur, pedum in insectis multitudinem & serpentum incessum videtur ponere, dum ita loquitur: Ergo nisi tibi rationem reddidero: quare formica parvum animal, & punctum, ut ita dicam, corporis, sex pedes habeat: cum elephante tanta moles quatuor pedibus incedat: cur serpentes & colubri ventre labantur & pectore: cur vermiculus, quem vulgus millepedam vocat, tanto pedum agmine scateat: de animarum statu scire non potero? Nam Hieronymus quidem de anima scire se affirmabat illud Ecclesiasticum: Quotidie Deus operatur animas & in corpora eas mittit nascentium. Propterea Ruffinus de causis quorundam naturalium interrogabat Hieronymum, ut ex earum rerum ignorantia evinceret, ne istud quidem de anima illi esse perspectum, quod pro vero defenderet ac profiteretur. Videtur ergo Hieronymus ex his quidem verbis, fateri sibi ignotam esse rationem pedum multitudinis in insectis, neque putasse id cuiquam sciri posse, sed esse in profundo naturæ abditum, sicut alia pleraque, quarum causæ inveniri non possunt, ab eodem Ruffino illi proposita: Queris a me primum de celestibus, quomodo angeli, quomodo archangeli sint: quæ eis vel qualis habitatio: quæve inter ipsos differentia, aut si nulla omnino: quæ Solis sit ratio: unde augmenta Lunæ: unde defectus: quis vel qualis sit siderum cursus. &c. Rursus: Deinde caelestia deserens, & ad terrena descendens, in minoribus philosopharis. Dic nobis quæ fontium ratio? Quæ ventorum? &c.

Ve-

Verum tamen paulo post idem *Hieronymus* ita cenſet, arduum quidem eſſe ſcire ad liquidum veritatem earum rerum, de quibus in ſcholas phyſicorum itur: non tamen ſe ignorare, quid philoſophorum principes in ſua quiſque ſecta atque ex propriis principiis de his rebus ſenſerint: *Urges* (inquit) *ut reſpondeam de natura rerum. Si eſſet locus: poſſem tibi vel Lucretii opiniones juxta Epicurum: vel Ariſtote- lis juxta Peripateticos; vel Platonis atque Zenonis ſecundum Academicos & Stoicos dicere.* Si hæc mens *Hieronymi*, ut apparet: jam ipſe *Ruffinus* importunus & inſolens, qui, ceu nihil horum quæ interrogat, certum ſit, vel certe ex nobilium philoſophorum placitis explicari poſſit, tali viro inſultet, cum præſertim in eo cenſu quædam proponat nulli non experientia comperta ex Aſtronomorum demonſtrationibus: ut Lunæ augmenta & defectus: de quibus nemo eſt tam rudis, qui ambigat. Sicut impudentis ſit amen- tiæ diſputare de generatione pluvie, aut de falſugine ma- ris, fluvialiumque aquarum dulcedine, poſt *Ariſtotelem*, neque ejus decretis acquieſcere.

Sed neque de numerofis pedibus inſectorum, & reptili ſerpentum inceſſu, tamen horum abſtruſior ratio, eſt multum laborandum pütem ei qui quid de his nobis ſcri- ptum reliquerit *Ariſtoteles*, teneat. Sunt enim ejusmodi, ut cuivis ſano ſatis eſſe poſſint. Nam protervis & procaci- bus ſophiſtis, qui nodum in ſcirpo quærunt, nihil ſatis eſt. An tamen hanc ſummi naturæ interpretis rationem aut *Hieronymus* aut *Ruffinus* vidiffent, ambigi poteſt. Tria autem affert *Ariſtoteles*, primum eſt, imbecillitas & inopia caloris in eo genere animalium; unde tarditas: alterum, corporis prolixitas: tertium, quod plura quaſi in eodem corpore principia habeant: unde *εἰσροαί*, inſectiones, a quibus nomen iis inditum. Sed ipſummet magiſtrum hæc aureo illo ore diſferentem præſtat legere & auctor

sum naturæ rerum cupidis qui non legerunt, vifant
lib. 4. de *Partibus Animalium*, capite 6. & 10.

CAPUT V.

*Locus Aristotelis initio Naturalis Auscultationis
aliter citatus a Galeno, quam in nostris libris
exstat.*

Hunc locum ita exprefsum habemus. Ὡς πᾶρ
γὰρ καὶ τῷ γεωμέτρῳ ἐκέτι λόγος ἔστι πρὸς τὸν ἀ-
νεμόναι τὰς ἀρχὰς, ἀλλ' ἦτοι ἑτέρας ἐπιστήμης,
ἢ πασῶν κοινῆς ἕτως οὐδέ τῳ περὶ ἀρχῶν. Quæ
sic Latine converti possunt: *Quemadmodum
enim Geometra non est amplius disputatio adversus eum, qui
Geometria principia evertit: sed hæc disputatio aut alterius est
scientiæ, aut omnium communis: sic nec cuiquam de principis.*
Ita enim istud, τῳ, ita scriptum sine accentu, verten-
dum est: non autem ut vulgatæ horum librorum versiones
habent, *ei vel illi, quæ de principis.* Ut omnibus non im-
peritis Græcæ linguæ notum est, Sensus est: sicut Geo-
metræ non est ad eum ratio, sive disputatio; qui tollit
principia: sic nec cuiquam de principis, *supple,* scientiæ
quam profitetur, est disputatio. Quin hæc vera sit lectio
hujus loci nullus dubito, cum & bonum sensum exhibeat,
& per omnes libros obtineat.

Non tamen silentio præterire possum, aliter a Galeno ci-
tari hunc locum lib. 1. περὶ στοιχείων: hæc sunt Galeni ver-
ba: Ὁ γὰρ ἀντιλέγων τοῖς ἀναιρέσιν ἡστινοσοῦν τέχνης τὰς
ἀρχὰς, ἔχ' ὁ τεχνίτης ἐστὶ τῆς ἀναιρεμίδης τέχνης, ἀλλ' ἑτε-
ροῦ τ.σ. ὅπως ἀν σοι γένηται δῆλον καὶ τῆς Ἐ' Ἀριστοτέλους ῥήσεως ἐ-
χούσης ὡδε: ὡς πᾶρ γὰρ τῷ γεωμέτρῳ οὐκ ἐτι λόγος ἔστι πρὸς
τὸν

τὸν ἀναιροῦντα τὰς ἀρχὰς, ἀλλ' ἦτοι ἐτέρας ἐπισήμης, ἢ κοινῆ πασῶν, οὕτως ἰσὺδὲ φυσικῶ. Ita τῶ, pro articulo habet, & vocem supplet, φυσικῶ; quæ in nostris libris desideratur. Præterea pro his: ἢ πασῶν κοινῆς, in genitivo; Galenus legit κοινῆ, hoc est, communiter. Quod & explicat deinceps: Τοῖς γὰρ ἀναιροῦσι τὰ ἐναργῶς φαινόμενα, ἢ κοινῆ πάντας ἀνθρώπους μέμφεσθαι προσήκειν, ὡς ἀνατρέπουσι τὸν εἶον, ἢ τέχνῳ τινα ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν ἀγωνιζομένῳ προσήσασθαι. i. Iis enim qui manifeste apparentia tollunt, succensere oportet: utpote qui vitam destruant; aut aliquam artem opponere, quæ pro principiorum salute pugnet. Utraque lectio defendi potest, sed mihi prior præferenda videtur. Tum quia, ut dixi, hanc habent omnes libri, tum quia magis Aristotelica. Magis enim Aristotelica, quæ magis plene veritatem tradit. Hoc enim vult Aristoteles: ut Geometræ non est ratio adversus eum, qui tollit sua principia: sic nec cuiquam professori cujusque scientiæ particularis, ratio est de principiis, hoc est, qua probet sua principia, ejus scilicet scientiæ, quam profitetur. Sic & πασῶν κοινῆς, malim legere, ut in editis libris, quam κοινῆ πασῶν hanc enim lectionem solus Galenus: illam nobiles Aristotelis interpretes, Themistius, Simplicius, Philoponus agnoscunt, & πασῶν κοινῆν ἐπισήμην exponunt aut metaphysicam, aut dialecticam.

CAPUT VI.

Themistii Peripatetici locus perperam acceptus ab Hermolao Barbaro. Anaxagoram & Empedoclem primos causæ efficientis mentionem fecisse.

Locus est in Paraphrasi Themistii ad lib. 2. *Physicæ Auscultationis*; estque ejusmodi: Ἐπειδὴ πάντες σχεδὸν οἱ περὶ φύσεως διαλεχθέντες εἰς τὴν ἀνάγκην ἀνάγουσι τὰς αἰτίας· οὐδὲν ἄλλο τὴν ἀνάγκην, ἢ τὴν ὕλην εἶναι νομίζοντες. ἐπειδὴ γὰρ τὸ θερμὸν τοιονδί, καὶ τὸ ψυχρὸν, καὶ ἕκαστον τῶν ὑλικῶν, ὃ τίθεται ἀρχὴν ἕκαστον ἕξ ἀνάγκης τόδε ἐγένετο· καὶ γὰρ ὅσοι ποιητικῆς αἰτίας ἐμνημόνευσαν, ὅσον ἀψάμενοι χαίρειν ἑῶσι· ὡς Ἐμπεδοκλῆς καὶ Ἀναξαγόρας. Quæ sic vertit Hermolaus: Nam omnes fere, qui de natura scripserunt, causas omnes in necessitatem & materiam contulere: idem autem significari & necessitatis & materia nomine volebant. Postquam (inquiunt) calidum, frigidum, & quod quisque principium materiale statuerit, tale est, aut tale: necesse est hoc, quod ex illis principis materialibus oritur, ita prorsus esse constitutum, ut est. Eos vero, qui causas efficientes quoquo modo attingunt, Anaxagoram & Empedoclem, & si qui alii e veteribus erant, valere sinunt cum suis inventis. In postrema, inquam, sententiæ hujus parte: hallucinatus est non parum Hermolaus, ita vertens, tanquam velit Themistius noluisse antiquos physicos, quæ de causâ efficiente Empedocles & Anaxagoras philosophati essent, sequi, sed illos eo nomine missos fecisse ac valere jussisse. Cum hoc velit; Empedoclem & Anaxagoram vidisse quidem causam efficientem, verum ea nunquam in causis rerum explicandis uti, sed contra valere

lere jubere, hoc est, negligere omnino & floccifacere. Quod hæc sit mens Themistii, ex verbis Socratis apud Platonem in Phædone intelligi potest: Ἀπὸ δὲ θαυμαστῆς, ὧ ἐταῖρ, ἐλπίδ' ὡχόμην φερόμεν', ἐπειδὴ πρῶτων καὶ ἀναγινώσκων, ὁρῶ ἄνδρα τῷ μὲν νῦν οὐδὲν χρώμενον, οὐδὲ τινὰς αἰτίας ἐπαιτιώμενον εἰς τὸ διακοσμεῖν τὰ πρῶτα, ἀέρας δὲ καὶ αἰθέρας, καὶ ὕδατα αἰτιώμενον, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἄτοπα. Ceterum ab hac, admirabili spe dejectus ferebare, o amice; si quidem procedens ultra legendo, hominem video, mente quidem nullo modo utentem, neque causas aliquas rerum compositionis atque ornatus assignantem, sed aëres ætheresque & aquas atque alia absurda multa causificantem. Sed quid Platonem adduco, cum perspicua sint Aristotelis verba lib. 2. physic. quibus respondet præsens locus Themistii. Ita enim ibi Aristoteles de Anaxagora, & Empedocle: Καὶ γὰρ καὶ ἄλλην αἰτίαν εἶπωσιν, ἴσον ἀφ' ἁμένοι χαίρειν ἑῶσιν, ὁ μὲν τὴν Φιλίαν καὶ τὸ νεῖκ', ὁ δὲ τὸν νοῦν. Etenim etiamsi aliam causam dicunt, solum tangentes valere sinunt: hic quidem litem & amicitiam, ille vero mentem.

C A P U T VII.

Insigne mendum ex eadem paraphrasi Themistii sublatum.

NEque istud mendum vidit Hermolaus, grave profecto, tametsi ex unius particulæ disjunctivæ transpositione: tam levibus momentis bonorum auctorum recta dicta in contrarium & absurdum sensum torquentur. Μετὰ ταῦτα σπεπλέον, πῶς ἐν τοῖς φύσει τὸ ἀναγκαῖον καὶ πρότερον τὰ φύσει γινόμενα ἀπλῶς δεῖ ἀνάγκης γίνεσθαι, ὡς τὸ τέλ' ἀπλῶς

ἔπειθαι τοῖς πρὸ αὐτῶν γινόμενοις, ἢ ὡς ἐνόμιζον οἱ Φυσικοὶ, ἐν ταῖς τῆς ὕλης κινήσεσιν ἔπειθαι τὰ γινόμενα δεῖ ἀνάγκης οἰόμενοι. ἔστι μὲν πῶς τὸ ἀναγκαῖον ἐν τοῖς Φυσικοῖς, οὐχ οὕτως δὲ ὡς ἐκεῖνοι λέγουσιν. &c. Hermolaus : Post hæc discutiendum videtur, quomodo sit in rebus, id quod quidam necessitatem appellant : Et utrum ea que natura sunt, ita fiant ex necessitate, ut ex precedentibus causis, constitutisque principiis orientur; An ita ut Physici putaverunt, qui ex motibus materiae omnia evenire arbitrati sunt. Atque est quidem necessitas quadam in rebus naturalibus constituenda recipiendaque; non tamen eo modo, quo illi constituunt. Qua lectione nihil absurdius: quippe qua similia omnino disjunguntur. Quis enim dicat, Τὸ ἀπλῶς γίνεσθαι δεῖ ἀνάγκης τὰ φύσει γινόμενα (quod prius est membrum disjunctionis) opponi isti, quod disjunctiva copulatur deinceps; Ἐν ταῖς τῆς ὕλης κινήσεσιν ἔπειθαι τὰ γινόμενα δεῖ ἀνάγκης? Sic emendo hunc locum post hæc, Τοῖς πρὸ αὐτῶν γινόμενοις, lego, ὡς ἐνόμιζον οἱ Φυσικοὶ, sublata disjunctiva ἢ, post autem ista, δεῖ ἀνάγκης οἰόμενοι: eandem particulam repono; ut fiat alterum membrum disjunctionis; ἢ ἔστι μὲν πῶς τὸ ἀναγκαῖον. Ita enim opponetur & respondebit illi, Καὶ πότερον τὰ φύσει γινόμενα ἀπλῶς ἐξ ἀνάγκης.

CAPUT VIII.

Alia macula detersea ex eadem paraphrasi. Hermolai versio notata.

Hemistii verba hæc sunt in Paraphr. ad lib. 8. Physic. quo loco ostenditur motum localem omnium aliorum natura esse primum: Οὐκ ἀρεῖ πρώτη Φορᾶς ἢ γένεσις· εἰ δὲ μὴ γένεσις, ἄλλῃ γὰρ ἀρ' αὐξήσις, καὶ ἀλλοίωσις δευτέρα ἐκείνης, καὶ

καὶ μετ' ἐκείνων. Quam sententiam esse mutilam haud dubium: deest enim verbum *δειχθήσοιτο*, vel aliud ejusmodi. hoc sensu: si generatio non est prior latatione frustra accretio & alteratio posteriores illa (latatione) & post ipsam esse probentur; quippe sine quibus generatio esse non possit. Ibidem: Ἔτι τὰ ἀτελέστερα τῶν σωμάτων ταύτης τὴ κινήσεως ἀμοιρεῖ. οἷον τὰ φύλα, καὶ τὰ ζωόφύλα. male, σωμάτων, pro ζώων: *imperfectiora viventium. animantes* vertit *Hermolanzs*, quæ Aristoteles ζώονα appellat, minus Peripateticæ. In eadem paraphrasi, ubi ostenditur solum omnium motum localem esse continuum & sempiternum; fieri non posse docet, ut aliquod corpus subjectum duobus contrariis simul motibus agatur: puta simul albescat, & nigrescat: sed unum finiri necesse esse, ut alteri sit locus: ac quietem necessario pausamque intercedere, a qua fiat transitus ad motum contrarium: εἰ οὖν τὸ λευκαίνόμενον οὐχ ἄμα καὶ μελαίνηται, τέλει γὰρ ἂν εἴη τῷ λευκαίνεσθαι τὸ μελανθῆναι, δῆλον ὡς ἠνίκα ἂν μελαίνηται, ἐτέραν κινεῖται κίνησιν τῆς προτέρας, εἰ δὲ νῦν μὲν ταύτην κινεῖται, πρότερον δὲ οὐ· ὑπὸ ἧρχε δὲ, καὶ τότε καὶ νῦν, (supple τὸ λευκαίνόμενον) δῆλον ὡς ἐκ μιᾶς εἰς ἀντίαν μεταβέβηκεν, mendosum istud ajo, μιᾶς, pro ἡρεμίας. sequentia testantur: εἰ γὰρ μὴ ἡρέμησεν μελαίνου, ἐκινεῖτο ἂν, ὡς μίαν τὰς ἐναντίας, supple, κινήσεις. Plana hæc correctio est intelligenti. In *Paraphrasi* ad 2. de *Anima*, ad illam dubitationem; quamobrem sensus non percipiat propria instrumenta, quibus est conjunctus, cum sint corpora sensilia: exempli gratia, quare visus non percipit colorem nervi optici; tactus calorem carnis: respondet: in omni motione mobile debere esse exterius moventi: puta lignum igni, & sic de aliis quæ secantur, forantur, aut aliter afficiuntur. Καθάπερ οὖν τὸ καυστὸν οὐ κἀταί ὑφ' ἐαυτοῦ, ἀλλ' ὑφ' ἐτέρου τῷ καυστικοῦ· ἕκαστ' γὰρ ἂν ἐαυτὰ δῆπου τὰ ξύλα, νῦν δὲ δεῖται πυρός. οὕτω καὶ τὸ αἰσθητικόν, οὐχ οἷον τὸ, καθ' ἣν ἔχει δύναμιν, ἀνεργῆσαι, μὴ κινεῖσθαι.

αὐτὴν τῷ αἰδητῷ κινεῖσθαι, ὅταν ἐξωθεν ἢ, καὶ μὴ συνειλημμένον, καὶ ὡσπερ ἐν. οὐδὲ γὰρ ἡ σφύρα αὐτάρκης κινῆσαι τὴν τέχνην, οὐδὲ τὸ ἱρύπανον, οὐδέ οὐ πείων· ἀν μὴ τὸ μέλλον πρέσβαι, ἢ τὸ μέλλον ἱρύπασθαι, ἐξωθεν ἢ. *Hermolaus* posteriora exempla sic reddidit: *Etenim neque marculus per se excudendo est, neque serra secando, neque terebra inforando, sed & excusor & faber adhibendi extrinsecus sunt, quorum opera atque vi even-ta illa consistant, excusio, inforatio, sectio.* Atqui hoc non dicit *Themistius*, sed sic: *Neque enim marculus sufficit per se ad artem movendam, neque terebra, neque serra; nisi extrinsecus aliquid fuerit quod serra dissecari, aut terebra forari de-beat.* Multa ejusmodi occurrunt apud *Themistium*, & e-jus interpretem *Hermolaum Barbarum*, animadversione digna, quorum pleraque omnia penes me habeo: sed in præfens horum specimen aliquod dedisse sufficiat.

CAPUT IX.

Nonnulla e Philoponi commentariis macula de-terfa.

AD librum primum *de Anima* text. 54. ubi de corporis vario apparatu ad animam recipien-dam secundum diversas animalium species: ἄλλη γὰρ καὶ κρᾶσις καὶ σύνθεσις τῶν κατὰ τὸ θυμοειδὲς χαρακτηριζομένων ζώων· ἄλλη τῶν κατὰ τὸ ἐπιθυμητικόν· ἄλλη τῶν δηλῶν, mendum leve eluo, in ultima voce, δηλῶν, pro δειλῶν *timidorum*. De sententia, vide *Galenum* lib. 1. *de Usu Partium* cap. 2. ubi hoc fufe suo more explicat. Supra ad text. 51. Ὅσαι μὲν γὰρ τῶν ζώων ἀθάνατοι, μόνον αὐταὶ καὶ μόνου σφαιρικοῦ ἔτυχον σώμα. ὁμοίον γὰρ τῷ ἰδίῳ τὸ κυκλικόν σώμα &c. scribe τῷ αἰδητῷ.

αἰδίο. Paulo post: Τὸ δὲ μικλὸν, ὁ ἀνθρώπου, οἰκείου καὶ
 σώματός ἐτυχεν. Istud, ὁ ἀνθρώπου, sapit glossema,
 quod ab ora libri in textum irrepsit. supra enim, quod mix-
 tum intelligat, haud obscure expressit: nempe Τὸ μικλὸν
 ἢ ἀνθρωπείας ψυχῆς; animam ipsam humanam diversis par-
 tibus conflata, una rationali: altera irrationali. sequitur:
 Ἐνώθεν γὰρ σφαιρικοῦ ἡγεμονεύειν τὸ λογικὸν ἢ αἰδίο. Quæ-
 dam defunt: nempe, διατὸ. sensus est, rotundum simul
 & longum corpus animæ humanæ esse tributum; quia ex
 duabus contexta partibus; una immortalī & cœlesti quæ
 imperat, puta ratione: altera caduca & irrationali. priori
 igitur caput pro domicilio esse assignatum, globosæ figu-
 ræ: alteri reliquum corpus sub capite recta productum.

Ad eundem text. 54. in solutione instantiæ Epicuri
 contra Platonem: Οὐκ ἔστιν ἄρα τὸ μέλι, καὶ ὁ μέλι βετ γλυ-
 κὸν. καὶ ὁ γλυκὺ ἐστὶ, deest, ἀλλὰ, ante reduplicativam;
 Sic ἀλλὰ καὶ ὁ γλυκὺ. sequitur ἴστο ἢ ἀδιανόητον. immo,
 ἐκ ἀδιανόητον. Deest negativa.

Ad text. 56. Ποία οὖν ἁρμονία ὁ θυμὸς, ἢ ἡ ἑπιθυμία ἢ
 ἡ αἰσθησις, ἢ τὰ λοιπὰ. πότερον Λύδιος, ἢ Φρύγιος ἢ Ἰά-
 σπιος, ἢ τις ἄλλη: corruptus locus in voce Ἰάσπιος. A-
 pud Aristotelem lib. 8. de Republica cap. 5. triplex harmo-
 niæ genus distinguitur: Lydium, Doricum, Phrygium.
 In commentario de Musica, qui Plutarcho adscribitur, his
 speciebus additur mixolydia & Ἰὰς, Ἰονία. uide adver-
 bium Ἰὰς, in musicis usurpatum. Scholiastes Æschyli in
 Persis: Ἀὐλοῖς ἀυλοῖς μαριανδουνοῖς κερῶν Ἰὰς. Putavi olim
 legi debere ἡγνί, ab Hyagni, antiquo Tibicine, &
 modorum inventore: cujus meminit auctor citati libri de
 Musica, & Apulejus lib. 1. Floridorum: Hyagnis in canendo
 manus discapedinavit: primus duas tibias uno spiritu anima-
 vit &c. At enimvero cum & Asium harmoniæ genus apud
 antiquos laudatum fuisse, constet eodem Apulejo auctore; ve-
 rissimilius mihi videtur scripsisse Philoponum ἢ Ἀσί. ver-

ba Apuleji adscribam: Tibicen quidam fuit Antigenidas, omnis
vocola melleus modulator, & idem omnimodis peritus modifi-
cator: seu tu velles Æolium simplex, seu Asium varium, seu
Lydium querulum, seu Phrygium religiosum, seu Dorium
bellicosum.

CAPUT X.

*Loca alia ejusdem Philoponi emendata e commen-
tariis in lib. 2. de Anima.*

HÆc saltuatim & strictim attingimus hisce in
miscellaneis, pauca e multis. cuncta enim per-
sequi alterius operæ est. Ad text. 15. explicans
quomodo altrix potestas sine aliis esse possit, non
autem vice versa aliæ sine illa in mortalibus, hæc habet:
Ἐπὶ μὲν τοῖς τῶν θνητῶν, διὰ αὐτὸ τὸ θνητὰ εἶναι δύναντο τὴν
κρείττονα &c. lege ἀδύνατον. subdit: ἐπεὶ γὰρ θνητὸν ἐστὶ καὶ
δέεσθαι εἰς ῥοῆς. credo omnes videre unam esse vocem εἰσροῆς,
influxus. In iis quæ deinceps sequuntur, integræ dictio-
nes exciderunt. Ἐπειδὴ καὶ ἀπορρεῖ, ἀνάγκη πάντως τῆς
θρηπτικῆς δυνάμεως τῆς προσυφαινέσεως ἀντὶ τῆς ἀπορρέουσας
ἐν τῷ σώματι, ἵνα φυλάτῃται. post ἀπορρέουσα ἴσθι, lege,
εἰσρέουσαν ὑγρὸν. & mox, τὰ σώματι, expuncta præposi-
tione ἐν. Ad text. 44. Εἰπὼν ὅτι τὸν εἰονεὶ ἀπαθῆ ὑπὸ τὸ
ὅμοιον, mendose, pro, ὅτι τὸ ὅμοιον ἀπαθῆς ὑπὸ τῷ ὁμοίῳ.
Ad text. sequentem: Ποιητικὸν δὲ καὶ ἀπαθῆς τὸ τρέφον. scri-
be, τὸ τρεφόμενον.

Ad hæc verba *Aristot.* eodem textu, πότερον δὲ ἐστὶν ἡ τρο-
φή &c. quo pacto alimentum simile corpori, aut dissimi-
le intelligi debeat, explicans, Medicos citat: Τροφῆς
γὰρ, οἱ ἰατροὶ φασὶ, τὸ τρέφον τροφή. Sententia est Hip-
pocra-

procratis ex lib. de Alimento, sed mutila; sic autem sup-
plenda est, & locus hic Philoponi: Τροφῆς γὰρ, οἱ ἰα-
τροὶ φασί, τὸ λεγόμενον τροφή, καὶ οἶον τροφή, καὶ τὸ μέλ-
λον τροφή.

Ibid. ad text. 88. de instrumentis vocalibus agens, τὸν
Φάρυγγα in masculino genere *laryngem*, hoc est, *arteria
aspera caput* significare docet; in feminino *fauces*: spatium
scilicet quod a radice linguæ usque ad laryngem & œso-
phagum patet. Φάρυγξ ὅτε μὲν δηλονῶς λέγεται, σημαίνει
τὴν κυρίως Φάρυγγα. αὐτὴ δὲ ἔστιν ἡ ἔχανία ἢ μετὰ τὴν τῆς
γλώττης ρίζαν. scribe; ἄχανία a verbo χαίνω. idem Philo-
ponus supra, de eadem re loquens: Ἔστι γὰρ τὸ μὲν ἄχα-
νὲς τῆς σόματις τῆς μετὰ τὴν ρίζαν τῆς γλώττης Φάρυγξ. Profun-
dum scilicet illud, in quo gulæ & asperæ arteriæ extrema
concurrant. Ita quidem *Philoponus* duplicem hujus vocabu-
li significationem distinguit: perquam grammaticè, alioqui
promiscue usurpari in feminino etiam genere, modo pro
faucibus, modo pro larynge, apud *Galenum* & alios bonos
auctores observare est. De laryngis autem constitutione sic
eodem loco: Ἔστι δὲ ὁ Φάρυγξ τὸ ἔχalon τῆς τραχείας ἀρτη-
ρίας, ὅπερ ὑπὸ τῶν τριῶν χόνδρων περιέχεται. τὰς ἀρυται-
νοειδῆς καλουμένους, καὶ τῆς θυροειδῆς, καὶ τῆς ἀνώνομος. i. Est au-
tem *pharynx*, seu *larinx* extremitas *arteria aspera*, quæ tribus
cartilaginibus constat: ea quæ *arytanoides*, hoc est, *gutturio
similis*; & quæ *scuti formam* refert, ob id *thyroides* dicta; tum
ea, quæ nomine caret. Quæ est igitur hæc laryngis cartilago
ἀνώνομος? quam recentiores *Anatomici* κρικκοειδῆ. *annu-
larem* vocant: contra veterum auctoritatem atque ipsius
Galenii, qui & ipse in libro *de dissectione vocalium instrumen-
torum* cap. 4. nullum ei cartilagini nomen potuisse inve-
niri tradit, quod nulli earum rerum, quæ in hoc mundo
existunt, assimilari possit; tamen postremæ incumbens
basim κρικκοειδῆ efficit.

Eodem in lib. ad text. 101. τῆς ἀοράτης notionis tra-
dens;

dens; & ejus quod dicitur καὶ σέρεσιν ὄρατόν, ut tenebræ, & quæ obscuritate parum a tenebris differunt. Καὶ τῶ λίαν αἰμύδες (inquit,) ἢ ἐγγίζον τῆ σέρήσει (supple ὅψις ἀντιλαμβάνεται κατὰ συμβεβηκός) οἷον λέγομεν εἶναι τὸ γλυκὺ φῶς. turpe est mendum pro λυκόφως, crepusculum.

Ad lib. 3. de Anima cap. 6. in προθεωρίᾳ. quantam unius elementi jactura fraudem parum attentis facere possit, locus hic Philoponi ostendet. εἰπεὶ δὲ εἶπε πῶς νοεῖ ὁ νῦν ἔσθρον ζητεῖ λοιπὸν πῶς νοεῖ τὸ ἀδιάαιρετον μέγεθος. ὅπερ ἦν δεύτερον σημαίνοντα τῶ ἀδιαίρετον· τῆτο δὲ τρίτον ἐστὶ. τὸ γὰρ μέγεθος τῆ τρίτον ἐστὶ. Agit ibi Philosophus de indivisibilium intellectione; in quorum classe secundum locum tribuit magnitudini, prout est quoddam totum, & simul intellectu comprehenditur. Τῆσο δὲ τρίτον, supple, ἀδιάαιρετον. *Istud autem individuum tertium est.* Ita ad verbum nullo sensu mendose igitur τρίτον pro τριπλὸν, *trinum*, quod scilicet tribus modis usurpatur. Sequitur: Τὸ γὰρ τρίτον ἐστὶ. idem mendum est, & sequentia indicant: Καὶ ὅλον γὰρ ἐστὶ καὶ μέρη ἔχει, καὶ συνιδέμενόν ἐστὶ. scribe igitur τριπλὸν: trina est magnitudo: nam & quoddam est totum: & partes habet plures: & composita est. Quæ esse trina, modi tres cognoscendi arguunt; quippe eadem magnitudo, ut totum est quoddam, ab intellectu simul & absque tempore cognoscitur, nempe in instanti. Ut autem partes habet, ab intellectu etiam cognoscitur, sed non in uno instanti temporis, verum pluribus, unaquæque scilicet pars post aliam, seorsim indivisibiliter: ut denique ex partibus conflata, non amplius mente, sed cogitatione, quam διάνοισιν Græci vocant, usurpatur. Atque hæc in transcurso ex Philopono attigisse sufficiat. larga quidem in hujus & aliorum interpretum Græcorum commentariis errorum leges est, messis multa, sed operarii pauci. Satisque mirari non possum, nemini Criticorum nostrorum, qui in bonorum auctorum libris emendandis totam

ætatem contriverunt, venisse unquam in mentem ut aliquam operam Græcis philosophis darent, *Platoni, Aristoteli*, eorumque interpretibus Græcis, quibus nihil doctius, nihil eruditius esse potest. In primis autem *Josephum Scaligerum* miror, tanta ingenii capacitate virum, & inexhausta literarum omnium cupiditate, quam tam prolixè poëtis Latinis operam dedisset, negasse Philosophis non minus eruditione omni florentibus. Utinam aliquis tandem exoriatur philosophiæ vindex, qui hanc e situ & tenebris, in quibus pridem jacet, in pristinum splendorem referat: verum hujus boni vix spes hoc tempore, quo (quicquid harum tenebrarum adoratores garriant) nullum unquam veris studiis, candori, probitati, bonæ menti magis importunum, adversum, inimicum existit.

CAPUT XI.

Aristotelis locus difficilis ex libro de Animalium motione expenditur.

PRimum, de qua re agat philosophus præmittendum est. De *motu animalium* disputans hoc principium ponit: ad omnem motum aliquo opus esse corpore stabili, extra illud quod movendum est, cui movens insistat. Hoc autem principium esse verum, docet exemplo eorum, qui navigia & cymbas movent. Nam si quis extra navigium stans in terra conto ad malum impacto atque affixo, nitatur contra, si virium satis habeat, plane navem propellit: si autem in navigio ipso constitutus, idem tentet, frustra ejus operæ sit: nunquam enim pote-

poterit movere. Non si Tityus aut Boreas spirent &c. verba quibus id dicit *Philosophus* & quæ negotium faciunt hæc sunt: μαρτύριον ὅτι λέτε τὸ ἀπορρέμενον διὰ τὴν πῶλον τὸ πλοῖον μὲν ἔσωθεν, ἀνὰ τὴν ὠθὴν τῶν κονιῶν τῆς ἰσῆς, ἢ τι ἄλλο προσβάλλων μόριον, κινεῖ ῥαδίως. εἰ δὲ ἐν αὐτῷ τις ἂν τῶν πλοίων, τῆτο πειρᾶται πράττειν, ἔκ τινος κινήσειεν, οὐδ' ἂν ὁ Τίτυος, οὐδ' ὁ βορέας πνέωσιν ἔσωθεν ἐκ τῆς πλοίου, εἰ ἴσχοι τις πνέων τῆς τρέπον τῆτον, ὅνπερ οἱ γραφεῖς ποιῶσιν. ἐξ αὐτῆς γὰρ τὸ πνεῦμα ἀφιέντα γράφουσιν. Quod igitur in hoc verborum contextu negotium facit, verba hæc sunt, Οὐτ' ἂν ὁ Τίτυος, οὐδ' ὁ βορέας πνέωσιν, Neque si Tityus & Boreas spirent &c. videtur enim plurale istud πνέωσιν regi ab his duobus Τίτυος, βορέας, tanquam duo sint venti. Hoc autem absurdum dictum est, neque verisimile *Aristotelem* dixisse: tamen si parum in exemplis veritatem curant philosophi: sed tamen non acquiescit animus meus, ut credam *Aristotelem*, *Tityum* gigantem ex fabulis notum, pro vento, vel in exemplum sumpsisse. Apage. vidit hanc difficultatem *Niphus*, celebris inter recentiores Peripateticus, in commentario ad hunc locum: & pro Τίτυος, rescribit, εὐρεῖ, nomen venti, qui ab ortu hiemali flat, auctore *Aristotele* lib. 2. *Meteor.* cap. 6. verum, cum omnes libri in voce Τίτυος conveniant, majoris audaciæ arbitror hanc expungere, & longe hujus animi frustra est *Niphus*. In *Scholiis Michaëlis Ephesi* ad hunc locum reperio hæc verba: Οὐτε ἂν ὁ Τίτυος ἢ ὁ κινῶν. Et mox de ventre Borea: Οὐτε ὁ βορέας ἦν ἐν αὐτῷ πλοίῳ, καὶ ἐπνεῖ ἀπ' αὐτῆς, ἐκίνησεν ἂν αὐτό. Ex quibus verbis hunc locum supplere licet, nempe hoc modo: ἔκ τινος κινήσειεν, ἔκ τινος ὁ Τίτυος ἢ ὁ κινῶν: in iis etiam quæ sequuntur supplendo vox εὐρεῖ, sic: ἔκ τινος βορέας καὶ εὐρεῖ πνέωσιν ἔσωθεν. Interim ex hoc loco *Aristotelis* observari velim morem veterum pictorum, qui in navibus ac velificatione pingenda, ventos humana figura in ipsa nave, ex aliqua ejus parte, puta, puppe, inflatis buccis spirantes,

tes, ac vela inflantes effingebant. Quod sane hæc verba significant: Ἐξ αὐτῶν γὰρ (supple πλοῖς) τὸ πνεῦμα ἀφιέντα γράφουσιν. ubi & ἀφιέντας, pro ἀφιέντα legendum esse in numero plurali, ex dictis planum est. Observanda etiam Aristotelis venustas & elegantia, qui dum naturæ leges in motibus animalium explanat: interea data occasione memoratum pictorum illius temporis morem notet, incitiam redarguat.

CAPUT XII.

Latini interpretis lapsus in quodam Aristotelis loco ostenditur. Verbi ψύχεσθαι notio minus vulgata indicatur. in eodem error Hermolai Barbari. Platonis & Galeni loca explicantur.

Non esse versionibus fidendum, sed auctores ipsos sua lingua esse legendos præfens animadvertio palam faciet. Aristotelis verba hæc sunt, in libro, de Memoria & Reminiscencia, de causis oblivionis: Διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐν κινήσει πολλῇ διὰ τὸ πάθος, ἢ δὲ ἡλικίαν ἔσθιν, ἢ γίνεσθαι μνήμη καθάπερ ἂν εἰς ὕδωρ ῥέον ἐμπιπτούσης τῆς κινήσεως καὶ τῆς σφραγίδος τοῖς δὲ διὰ τὸ ψύχεσθαι καθάπερ παλαιὰ τῶν οἰκοδομημάτων, καὶ διὰ σκληρότητα τῆς δεχομένου τὸ πάθος, ἢ ἐγγίγεται ὁ τύπος. Quæ sic vetus interpret Latine expressit: Unde & aliis quidem qui in motu multo, aut propter passionem, aut propter ætatem sunt, non fit memoria: tanquam utique in aquam fluentem incidente motu & sigillo. Alii autem propterea quod frigida sunt, sicut antiqua ædificiorum, & propter duritiem ejus, quod impressionem suscipit, non ingignitur figura. Ex qua versione liquet hunc interpretem ver-

verbum ψύχεσθαι accepisse communi notione, hoc est, pro refrigerari: cum eo loco significet *arescere & exsiccari*; quod plane indicant sequentia verba: καὶ θόπερ παλαιὰ τῶν οἰκοδομημάτων, *more veterum ædificiorum*. Quis enim dicat refrigerari ædificia temporis progressu & vetustate; ob eamque causam vitium facere, & ruinosam atque caduca effici? Sane non dicuntur frigescere, nisi quæ prius calida fuerunt, non igitur in ædificia ulla convenit refrigeratio; quæ omnia sunt suapte natura frigida, utpote ex lapidibus, lignis & aliis rebus frigidis constantia. Verum eadem vetustate exsiccari paulatim consumpto humore cum lapidum, tum eorum, quibus lapides & cæmenta inter se junguntur, gypso videlicet & calce certum est: unde eorum compages laxari contingit, quæque prius solida erant & densa, laxa atque ad dissolutionem prona efficiuntur. Quemadmodum & Themistius in *Paraphrasi* ad eum locum satis evidenter insinuat: Ἐοικεν γὰρ ἐν τοῖς γέφυραις ἡ κερδία τὸ πρῶτον αἰθνηκόν, τοῖς παλαιοῖς τῶν οἰκοδομημάτων. ὅσπερ γὰρ ἰσχυρίζεται ψυχρὴν, καὶ τὰς ἐν αὐτῇ, τῶν πραγμάτων ἀπαλείφει τύπας. ὡς ἐκεῖνα τῶν ἡλεικμένων πίπτον, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ γερραμμένα ζῶα. ubi notanda hæc ἰσχυρίζεται ψυχρὴν, *propemodo in partes minutas secatur præ siccitate immodica & fatiscit*. Male igitur & Hermolaus Barbarus in versione: *Laxatur & quasi corrumpitur algore*. Quis cor sedem totius caloris, vel in decrepitis tam frigidum dicat, ut gelu rumpatur? At prævalente siccitate & humoris defectu, magis esse imbecillum, & laxum, & dissolutioni obnoxium constat.

Nec vero mirum videri debet, verbum, ψύχω, significationem habere aliquando siccitatis, cum θεγμός, *calidus* interdum significet *humidum*: ut apud Platonem in *tertio de Republica*, ubi poëticas fabulas de inferorum pœnis explodit e civitate; ne ejusmodi narrationes eorum animos, qui civium custodiæ destinantur, metu debilitent; Ἡμεῖς δὲ ὑπὲρ τῶν φυλάκων φοβούμεθα μὴ ἐκ τῆς τοιαύτης φεί-

Φρίκη; θερμότεροι καὶ μαλακώτεροι τῶ δέοντι γένωνται ἡμῖν.
 Ad verbum: Nos vero *timemus pro custodibus, ne ex ejusmodi horrore calidiores & molliores quam par est, nobis reddantur.* Quid calidiores? Itane caloris magnitudo fortitudini obstat? Nihil minus: sed humiditas potius, quæ calorem obtundit, & caloris inopiam fere sequitur. Ex his & quendam Galeni locum in lib. *quod Animi mores sequantur temperamentum corporis*, explicare licet. In quo scilicet dicit Hippocratis, non medicinæ parentis, sed alterius filios olim fatuitatis nomine a Comicis irrisos διὰ τὴν ἀμετρον θερμὴν, ob immodicum calorem, ut vulgo interpretantur: ego vero θερμὴν eo loco humiditatem significare ajo; quæ ubi modum in temperamento excedit, amentes homines & fatuos reddit: ut diserte ibi Galenus pronuntiat. Postremo Hesychius, Grammaticorum doctissimus, ψύχειν, exponit ἀνεμῶ ἐξηραίνειν.

C A P U T XIII.

Locus Aristotelis ex historiis animalium de costarum numero, & Lygniis vulgo male acceptis emendatur.

IN primo *historiarum* cap. 15. de artubus corporis humani, & membris quæ sunt in conspectu tradens, hæc de costis habet: Κοινὸν δὲ τῶ ἀνὰ καὶ κατὰ πλευρὰ ἐπιπέρωθεν ὀκτὼ. καὶ γὰρ Λυγίων τῶν καλεμένων ἐπὶ αὐτῶν ἕξ ἑνὸς καὶ ἀξιοπίστον ἀκηχάμω i. *Communes autem partis superioris inferiorisque costæ utrinque octonæ. Nam de hominibus gentis Turdulorum, quos septenis costis ferunt creari, nullius idonei auctoris testimonio constat.* Ita vertit Theodorus Gaza: & quos Aristoteles

M

teles

teles Δυγνίης vocat, *Turdulos* reddit, & gentem esse dicit, quid secutus, nescio: ut enim ait *Scaliger* in *commentario* ad hunc locum, neque cum turdo quicquam est *Lygnio* commercii. *Plinius* quidem neque *Lygniorum*, ubi de costis agit, facit mentionem; aut cum de *Turdulis* populis in tertio bis: in quarto etiam bis tradat, costarum meminit. Sed nec *Strabo*, *Celius* lib. 2. *Antiquarum Lect.* non *Lygnios*, sed *Ligures* legit ex *Pollace* scilicet, cujus hæc verba sunt: Διγύς ἐπὶ ἀπὸ δόρυς ἢ ἐισὶν ἢ καλῶνται. *Omnes*, quod miror, ex hoc loco Δυγνίης ἐπὶ ἀπὸ δόρυς legunt, & exscribunt, atque etiam *Mercurialis* lib. 2. *Variar. Lectio- num* cap. 10. neque porro *Hofmannus* aliter lib. 1. de *Thrace* cap. 2. nisi quod vidit esse mendum in his: Πεδυγνίης ἐπὶ ἀπὸ δόρυς. recte enim ἐπὶ ἀπὸ, legendum censet, verum non minus mirum de tali viro, eadem opera non vidisse mendose de *Lygniis* scriptam esse ἐπὶ ἀπὸ δόρυς. Tum vitiosam lectionem explicare aggressus *Septilateres* (ita enim Græcam dictionem, ἐπὶ ἀπὸ δόρυς, vertit) dictos a corporis robore interpretatur. *Ligures*, inquit *Cicero*, *montani*, *duri* atque *agrestes*. tanquam Διγύα: scripserit *Aristoteles*. Atqui si septem utrinque homini costæ, ut volumus scripserit *Aristotelem*, utque ipse emendat *Hofmannus*: & *Lygnii* isti item ἐπὶ ἀπὸ δόρυς, quid in eo mirum est, ut propterea *Aristoteles* fidem eorum, qui huic genti septem costas tribuerent, suspectam haberet? Non ergo *Lygnii*, quæcumque ea gens censerit debeat; ἐπὶ ἀπὸ δόρυς, sed ὀκτώπλευροι. Et ita legendum eo loco *Aristotelis*, nullus dubito. Est enim transpositio numerorum: ὀκτώ, pro ἐπὶ ἀπὸ: & ἐπὶ ἀπὸ, pro ὀκτώ: in voce ἐπὶ ἀπὸ δόρυς: vera enim lectio est, τῶν κακαλαμμένων ὀκτώπλευρων.

CAPUT XIV.

Menda deterfa e problematis Aristotelis. Hesiodi & Plinii loca expenduntur. Hallucinatio Apolloniensis in ejus problematis expositione.

¶ Dem Aristoteles sect. 4. problem. 26. hanc questionem proponit: Διὰ τί ἐν τῷ θέρει οἱ μὲν ἄνδρες ἤτιον δύναται ἀφροδισιάζειν· αἱ δὲ γυναῖκες μᾶλλον, καθάπερ καὶ ὁ ποιητὴς λέγει ἐπὶ τῷ σκολύμῳ,

μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφανρότατοι δέ τε ἄνδρες.

Versus est Hesiodi e Poëmate, ἔργα καὶ ἡμέραι. verum quod hunc citat Aristoteles ἐπὶ τῷ σκολύμῳ, ut quo hæc citatio pertineat, intelligatur, totum Hesiodi locum adscribere operæ pretium est:

Ἡ μὲν δὲ σκόλυμός τ' ἄνθει, καὶ ἠχέτα τέτιξ
 Δενδρέω ἐφεζόμεν' λιγυρὴν καλαχεύτ' ἀοιδὴν
 Πυκνὸν ὑπὸ πτερύγων, θέρει καμάλωδε ὤρη,
 Τῆ μὲν πιόταται τ' αἶγες, καὶ οἶν' ἄρι,
 μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφανρότατοι δέ τε ἄνδρες
 εἰσὶν, ἐπεὶ κεφαλὴν καὶ γούναλα Σείρι' ἄζει,
 Ἀναλέει δέ τε χροῖς ὑπὸ κάμῳ. ἀλλὰ ποτ' ἤδη
 Ἐν πετραίῃ τε σκιῇ, καὶ βύβλιν' οἶν',
 μάζα τ' ἀμολγαίη & c.

Statim igitur ex his versibus apparet, inde sumptum esse istud problema, eo quod Hesiodus dicat mulieres, quo tempore Scolymus floret, (genus scilicet illud cardui, quod *cinnara* dicitur, nos vulgari nostro idiomate, *artichaux*, vocamus. Ita enim video viros harum rerum peritos Scolymum interpretari) mulieres, inquam, veneris esse appetentes & salaces; viros autem ignavos & imbecilles: cu-

jus rei causam ibi sciscitatur *Aristoteles* & docet. Verum locutio negotium facit ἐπὶ τῷ σκολύμῳ, in vel super *scolymo*, non admodum bono sensu. cum nec Græci nec Latini ita loquantur. Itaque non defuere, qui tres has dictiones prorsus expungendas censerent: ut corruptas; ac substituerent pro his, ὁ ποιητὴς Ἡσίοδος λέγει. quam lectionem notatam a *Sylburgio* ex vetere manuscripto testatur *Septalius*: cui & *Theodori Gaze* versio attestatur. Sed hæc superflue dicuntur; & si quid ejusmodi observatum est in manuscriptis, glossema esse putandum est, ab ora libri translatum in textum, ut non raro accidit. Verisimilius *Aristotelem* in hoc loco citando mentionem fecisse *Scolymi*, tanquam signi ad designandum anni tempus quo æstus maximus est: cum scilicet *Scolymus* floret: Quippe & *Plinius* eo modo citat libro & capite 22. ubi de *Scolymi* radice: *Urinam ciere precipue traditur; sanare lichenas & lepras ex aceto: venærem stimulare in vino Hesiodo & Alcaeo testibus, qui florente ea cicadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis avidissimas, virosque in coitum pigerrimos scripsere, veluti providentia natura, hoc alimento tunc valentissimo.* Quo etiam spectat antiqua versio Latina ejus loci ἐπὶ τῷ κολύμῳ: quam cum non intellexeret interpres, qui *Hesiodum* non legerat, *coluxum* vertit, ceu vera lectio esset κόλαξ. Ut videre est in commentario *Aponensis* ad librum *problematum*, qui putida illa versione utebatur. Unde bonus ille vir multa de circulis sphaeræ ἀπροσδιονύσως philosophatur: Tum non minus ridicule aliam affert lectionem *columno*: quo nomine quandam regionem calidam significari autumat. Strenue etiam hic nugatus ex aporia *Hartungus*, quem sequitur *Septalius* qui mendosam lectionem, sed integræ propiorum, alio & graviore quidem errore cumulat, pro κολύμῳ legens κολύβῳ. At multo magis, inquit, mihi probatur sententia *Hartungi* 2. cap. 1. & 4. *decuria*, qui censuit legendum ἐν κολύβῳ reposito scilicet ε. pro μ. quæ litera ob caracte-

racte-

raeteris similitudinem in vetustis libris manuscriptis saepe confunduntur. Intelligi autem voluit hoc nomine Hesiodum in villa rustica (sic enim κόλυβον Hesychius interpretatur ἔπαυλιον) id est, in 2. lib. qui est de agricultura. Tanquam Hesiodus suum poema partitus sit in duos libros; & posteriorem κόλυβον hoc est, Villam inscripserit. o acumen! Sed nimis diu nugis recensendis immoror. vera lectio est: ὅταν ἀνδρῶν σκολύμω. ex qua partim transpositis, partim interpolatis quibusdam literis nobis existit hæc: ἐπὶ τῷ σκολύμω, facile enim ex ἀνδρῶν præpositionem ἐπὶ, ex adverbio ὅταν, articulum τῷ in auferendi casu expreslerunt male seduli librarii, retracto scilicet eo, & post præpositionem collocato.

CAPUT XV.

Minus vulgata hujus nominis ἀνδρῶν notio ex Platone observata.

V Ideor observasse apud Platonem, nomen ἀνδρῶν, quod hominem sonat, & naturam sive, ut loquuntur, humanam speciem significat, solitum fuisse usurpari de personis admodum vilibus & contemptis, ut de publico ministro judicum capitalium, quem Græci δήμιον, Latini carnificem vocant. In dialogo igitur, qui inscribitur Phædon sive de Anima, ubi Socratis extrema narrantur, & quidem ita graphice, ut necesse sit lectorem, qui ferreus non sit moveri, immo vero (quod de se M. Tullius, & Casar Scaliger, quoties eum locum legerent, testantur) illacrymare: Ibi, inquam, sexies nomen ἀνδρῶν de ministro illo usurpatur. Primum quidem ne ignoretur, de quo homine loquatur, ὁ τῶν ἑνδεκά ὑπηρέτης un-

decim virorum minister vocatur: exinde semper ὁ ἄνθρωπος. Ipse Socrates hunc parati veneni, atque horæ fatalis se admonentem cum lacrymis: Ὡς ἄσει, ἔφη, ὁ ἄνθρωπος, καὶ παρὰ πάντα μοι χρόνον προσήει καὶ διελέγετο ἐνίοτε. i. *Quam civilis homo, & quidem per omne tempus ad me accedebat interdum & colloquebatur.* Et paulo post: Καὶ ἐνεγκάτω τίς τὸ φάρμακον, εἰ τέτριπται. εἰ δὲ μή, τριψάτω ὁ ἄνθρωπος. Rursus: Ἴδὼν δὲ ὁ Σωκράτης τὸν ἄνθρωπον. Item: Ἄλλ' ὥσπερ εἰώθει ταυρηδὸν ὑποβλέψας πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Sed & infra: Οὕτω γὰρ ἐκέλευσεν ὁ ἄνθρωπος. Postremo in fine dialogi: Καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔξεκάλυψεν αὐτόν. Ceterum de honestis vix unquam Græci ἄνθρωπον usurpant, potius ἄνδρα. Idem observasse Romanos propemodum constat. Certe apud Terentium Heaut. Act. 5. scen. 3. sic uxor in jurgio compellat virum:

Profecto nisi caues tu, homo, aliquid gnato conficies mali.

Ad quæ verba Jo. Calphurnius in scholio, cum contemptu, inquit, & stomacho pronuntiandum. sic in epistolis, Symmachus lib. 6. epist. 55. Heri (inquit) per hominem meum scripsi, hoc est, amanuensem. Hinc est fortasse quod in Evangelio Pilatus Christum dominam virgis cæsum & ridicule amictum purpura, ac spinis coronatum Judæis ostendens, hominem, per contumeliam scilicet, appellat; Joan. 19. vers. 5. Ἐξήλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν τὸ ἀκόντινον σέφακον, καὶ τὸ πορφυρῶν ἱμάτιον καὶ λέγει αὐτοῖς (supple Πιλάτου) Ἴδε ὁ ἄνθρωπος. Ecce homo. ut nullum esset genus contumeliæ in verbis aut factis, quod non Christus servator pro hominis salute perferret.

CAPUT XVI.

*Antiquis licitum fuisse abjicere recens editos partus,
quos alere nollent. vel certe abortivo conceptus
nondum animatos perdere.*

QUOD licitum fuerit, ostendo pluribus locis
auctorum veterum: primum Terentii Heau-
ton. ubi senex uxorem increpat, quod filiam
præter ipsius mandatum sustulisset: cum e-
nim mulier dixisset,

*Meministin' me esse gravidam, & mihi te maximo opere
dicere,*

Si puellam parerem, nolle tolli.

Paulo post factum improbens senex, quod scilicet mulie-
ri exponendam potius tradidisset, quam interficeret, ita
loquitur,

— Id quidem ego, etsi tu neges, scio,

*Te inscientem atque imprudentem dicere ac facere o-
mnia:*

*Tot peccata in hac re ostendis. Nam jam primum si
meum*

Imperium exsequi voluisses, interemptam oportuit.

Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vitæ dare.

Idem in *Heeyra* act. & scen. 3. Mulier de puero, conti-
nuo (inquit) exponetur. Hinc etiam illud in *Andria*,
servi nequissimi de herili filio, qui filium ex amica geni-
tum decreverat tollere:

Audireque eorum est opera pretium audaciam.

Nam inceptio est amentium, haud amantium:

Quicquid peperisset, decreverunt tollere.

Ex quo patet, liberum cuivis hoc fuisse, tollere editum in-

lucem vel interficere. quem videlicet præ inopia alere non posset: aut qua alia causa rebus suis haud commodum censeret. Ut Lyctum quendam prægnanti uxori præcipientem inducit Ovidius lib. 9. *Metam.*

*Quæ voyeam duo sunt, minimo ut relevere dolore,
Utque marem parias, onerosior altera fors est,
Et vires fortuna negat, quod abominor: ergo
Edita forte tuo fuerit si femina partu
(Invitus mando, pietas ignosce) necetur.*

Nota interim causam magis communem iis prolem interficiendi, si facultates non suppeterent ad liberaliter educandum: ne scilicet jam grandes distrahere a se paupertas cogeret. quod iste se abominari ait: in filia potissimum, quia tales fere inopia coactæ corpore quæstum faciebant. Ita enim & citato loco *Heaut.* senex ad uxorem, quæ filiam exponere maluisset, quam occidere:

*Quam bene vero abs te prospectum est! quid voluisti?
cogita:*

Nempe anui illi prodita abs te filia est planissime

Per te, vel uti quæstum faceret, vel uti veniret patam.

Plutarchus in libro de amore prolis: Οἱ μὲν γὰρ πένητες ἔτρέφουσι τέκνα, φοβούμενοι μὴ χειρὸν ἢ προσήκει τραφέντα δουλοπρεπῆ καὶ ἀπαίδευτα, καὶ τῶν καλῶν πάντων ἐνδεῶς γένηται. Nam pauperes quidem liberos non alant, timentes ne deterius, quam par est, educati, servilem in modum eruditionis atque omnium honestarum rerum expertes vivant. Hæc fuit humanitas, hæc pietas illorum temporum. His adde ejusdem Plutarchi observationem lib. 5. de Placit. Philosophorum cap. 18. Καθολικώτατον δὲ, μηδένα εὐλῆσαι τὰ ἐκλάμψια τρέφει, neminem editam octavo mense prolem alendam putare. Ut spurios igitur exponebant eo tempore natos, quod parum utique ab interficiendo abest: nisi quod fortuna interdum subveniebat; per eum quidem qui exponit, non stat, quo minus id quod expositum est, pereat.

eat. Necari autem solitos parentum arbitrio, citata *Terenii* & *Ovidii* loca evidenter probant. Quid igitur, dicet aliquis, si cui conjugato avaro liberos omnes statim ab ortu extinguere placeret? Sane tantam fuisse scelerum licentiam incredibile est. An igitur clanculum exponebant, quod publice vetitum esset? An exponendi necessitatem magistratui profitebantur, & potestatem id faciendi accipiebant: si causa exponendi iusta videretur? Non licitum fuisse, & qui facerent, clam & furtim fecisse *Autolyçi* exemplo apparet in *Suida collectaneis*: Ἀὐτόλυκος ἀρεοπαγίτης ἕτερος ἦν. καὶ τὰς οἰκείας ἐκλιθέμενος ἐν τοῖς χαρωνικοῖς ἐάλω. καὶ κατέφηφισαν ὁ αὐτὸς οἱ δικασταί. Probabilius igitur non fuisse id permisum apud politiores gentes, ut *Græcos*, atque in primis *Athenienses*, nisi si quid imperfectum & natura orbatum natum esset. Cum autem definitum liberorum numerum esse oporteret, ne quorum fecunditas modum excederet, in ipsis primordiis foetum nondum sensu aut vita praeditum extinguere medicamentis non nefas putabant. Ita *Aristoteles* quidem sciscit in septimo *de Republica* cap. 16. Et ante illum *Plato* in quinto *de legibus*, ἐπιχέσεις γενέσεως, οἷς ἂν εὖρεσ εἴη γένεσις, inhibere generationem, quibus nimium procedit, permittit. Minus enim inhumanum censebant medicamentis inhibere generationem, aut inchoatum nec dum viventem foetum extinguere, quam natum perdere. *Plinius* lib. 29. cap. 4. ubi de *Phalangiis*: Tertium (inquit) genus est eodem phalangii nomine araneus lanuginosus, grandissimo capite. quo dissecto inveniri dicuntur intus vermiculi duo, adalligatique mulieribus cervina pelle, ante solis ortum, prestare ne concipiant, ut *Cacilius* in commentariis reliquit. vis ea annua est: quam solum ex omni atocio dixisse fas sit, quoniam aliquarum fecunditas plena liberis tali venia indiget. Haecenus *Plinius*, satis declarans se factum non probare, cui non nisi certo casu venia detur. Et sane, ut mire *Tertullianus* ait in *Apolo-*

getico, festinatio est homicidii, prohibere non nasci. Quod lumine naturæ secutus Medicinæ Parens in *Jusjurando*, nemini mulieri *περὸν φθόρον*, hoc est, *abortivum* se datum jurat.

CAPUT XVII.

Suppletur locus Aristotelis mutilus e Meteorologicis, de Geographicis veterum tabulis. Alexandri Aphrodisei perplexitas in eo loco.

St is locus in 2. *μετεωρολογικῶν* cap. 5. his verbis conceptus in omnibus editis libris: *Διὸ καὶ γελοῖως γράφουσι τῶν τὰς περιόδους τῆς γῆς γράφουσι γὰρ κυκλοσέη τὴν οἰκουμένην· τὸ δὲ ἔστιν ἀδύνατον κατὰ τὰ φαιόμενα, καὶ κατὰ τὸν λόγον· ὅ, τε γὰρ λόγῳ δεικνύσι, ὅτι ἂν πλάτῃ μὲν ὄρισαι τὸ δὲ κύκλῳ συνάπτειν ἐνδέχεται διὰ τὴν κλίσιν. ἔ γὰρ ὑπερβάλλει τὰ καύματα, καὶ τὸ ψυχῶ καὶ μῆκῳ, ἀλλ' ἂν πλάτῃ. ὡς εἰ μήπου κωλύει θαλάττης πλῆθῳ, ἅπαν εἶναι παρεύσιμον. Quapropter & ridicule describunt nunc circuitus terre, faciunt enim eam, que habitatur, terram globosam. hoc autem fieri non potest; sive ea que apparent, sive rationem spectamus. Nam & ratio ostendit, quod in latum sit terminata. In orbem vero & spherice connecti potest ob temperiem. Non enim immoderati sunt aestus, aut frigora secundum longitudinem, sed solum secundum latitudinem. Itaque nisi maris vastitas prohiberet, totum secundum longitudinem spatium circuiti posset. Quod nemo advertit, neque ipse Alexander Aphrodiseus, huic particulæ τὸ δὲ κύκλῳ συνάπτειν ἐνδέχεται διὰ τὴν κλίσιν, aliquid deesse eorum, quæ præcedunt & sequuntur, verborum series & contextus indicat. Nam de*

terra

terræ habitabilis spatium agit, in longum & latum, & geographicarum tabularum auctores reprehendit, qui undique circulariter habitata describentem terram tam in latum, quam in longum, tanquam orbem etiam, qua in latum patet, absolveret. Hoc enim significant verba hæc: γράφουσι κυκλοειῆ τὴν οἰκουμένην. Nam κυκλοειῆ ibi idem valet quod σφαιρικὴν, globosam, orbicularem. Horum igitur jocularium errorem hinc coarguit *Philosophus*, quod non viderent, habitatum spatium, qua in latum patet, necessario esse terminatum, hinc frigoris inclementia juxta arcticum polum: inde, plagæ adustæ nimio ardore, quo fit ut orbis sic procedendo in latum, absolvi nullo modo possit. In longum vero, quin globus absolvatur, nihil impedit; cum per totum circuitum habitatæ regionis eadem prope modum temperies vigeat, neque æstus aut frigora humanorum corporum patientiam excedant. Unde & totus ita procedendo orbis percurri posset, nisi maris (inquit) puta Atlantici, amplitudo obstaret. Sine dubio igitur reponenda est vox μῆκος, quæ intercidit: & sic legendum τὸ δὲ μῆκος κύκλω συνάπτειν ἐνδέχεται διὰ τὴν κρᾶσιν. i. Longitudinem vero circulo connectere atque aptare licet ob temperiem. Hoc est: orbis secundum longitudinem absolvi potest. Alioqui verba *Aristotelis* non coherent: si enim ridicule isti habitabili sphericam affingunt figuram: quomodo postea subdit: τὸ κύκλω συνάπτειν ἐνδέχεται. Circulariter eandem posse habitabilem connecti? Sane hæc pugnant, quia istud τὸ κύκλω, tam de latitudine, quam de longitudine accipi potest, si quidem spherica est terra. Solum hoc discrimen quod, τὸ κύκλω ἔπι πλάτῃ ὄριται, hoc est, superficies rotunda secundum latitudinem terminata est: non autem κατὰ μῆκος in longum, sed συνάπτειν ἐνδέχεται. *Alexander* autem istud, τὸ δὲ κύκλω de sola longitudine vult intelligi: recte quidem intelligens; sed præter vim & significationem verborum. τὸ δὲ κύκλω

πῦτο (inquit) ὁ ἔστι κατὰ τὸ ἀπὸ ἀναβολῆς ἑπὶ δύσιν, ἢ μῆ-
 κθ, minus plane, ut dixi, & ex naturali verborum signi-
 ficatione. Ceterum antequam hinc discedimus, supplen-
 dus nobis defectus in commentario *Alexandri*, quo loco,
 quid sit πλάτος Geographis, definit: Τὸ πλάτος λέγων τὸ
 ἀπὸ ἑτέρου διάστημα. Scribe, τὸ ἀπὸ ἑτέρου πόλου εἰς ἑ-
 τέρον διάστημα. *Latitudo est intervallum ab uno polo ad al-*
terum.

CAPUT XVIII.

*Quod falso Averrois quadam Avempace præcepto-
 ri suo tribuat, quæ sunt Philoponi. Quo tempo-
 re Philoponus vixerit; quo item Averrois &
 Avempace?*

Proponit *Averrois* dubitationem valde acu-
 tam contra sententiam *Aristotelis* de motu gra-
 vium & levium in vacuo: nempe hic nega-
 vit moveri omnino posse horum corporum
 ullum in spatio inani, quod nulla sit ratio
 Ἐμελαξὺ in vacuo & pleno spatio. τὸ μελαξὺ appellat spa-
 tium illud in quo aliquid movetur. quod aut plenum aëre, ut
 nunc est, aut vacuum cogitari potest. constat igitur nul-
 lam esse proportionem vacui spatii, ad plenum quocumque
 quantumvis subtili corpore: inter corpus enim & vacuita-
 tem, sive negationem corporis nulla esse potest proportio:
 igitur neque penetrationis & transitus in utroque. cum i-
 gitur in eo medio quod est plenus & magis resistit faciliore
 & celeriore esse motum; in eo quod rarius & subtilius, diffi-
 ciliorem & tardiozem esse rationi consentaneum sit, conse-
 quens est, in vacuo quod nullo modo resistit, tanto faciliore
 esse

esse & celeriore motum, ut nulla sit proportio celeritatis ejus motus, qui in eo fit, ad velocitatem motus in pleno spatio: & cum ut motus ad motum se habet, ita sit ratio temporis ad tempus: nulla quoque erit proportio temporis, quo aliquid movetur in vacuo, ad tempus quo in pleno. Ergo non in tempore, sed in momento fiet motus in vacuo spatio. Hæc quidem ratio est *Aristotelis*, qua probat non dari motum in vacuo.

Avempace autem sic hujus rationis vim eludebat: aliud esse loqui de tarditate, quæ accidit motui gravium & levium ex impedimento & resistentia medii: aliud de ipso motu secundum se. Ratio igitur *Aristotelis* bene ostendit, nullam fore motus naturalis retardationem, ei corpori quod in vacuo moveatur, at non, quod nullus esset motus: quia sublato impedimento, quod a medio affertur nihilo secius remanebit motus is, qui naturaliter corpori convenit. cum is motus naturam & modum corporis sequatur, non autem ejus spatii, in quo fit motus. Hæc igitur objectio *Avempace* tam acuta *Averroi* visa est, ut quia sic dubitavit, hunc præ aliis omnibus philosophis perspicacis & profundi ingenii fuisse judicet. Locus, in quo hoc dicit *Averrois* est in digressionem ad lib. 4. *Naturalis Auscult.* textu 71. *Avempace* igitur fecit dubitare in hoc sermone in duobus locis. unus eorum est, in quo dicit quod proportio motus ad motum, non est sicut proportio spissitudinis medii, ad spissitudinem medii. Secundus autem est, quod isti motus sunt impediti ex medio, & non naturales. Et nullus pervenit ante ipsum ad has questionem: & ideo profundus erat iste, super alios. Enimvero oblatam acuto & capitali Hispano sponte hanc difficultatem facile equidem credo. At non possum non diligentiam *Averrois* desiderare, qui in manibus haberet *Philoponi* commentarios; in quibus eandem dubitationem propositam videre potuit, nempe in *Parecbasi* ad eundem locum *Aristotelis*. Quod ut omnibus planum fiat, *Philopo-*

ni ipsius verba ad eam rem pertinentia subjungam: Εἰ τοῦ-
 νυν δύο μὲν αἰτίαι ἔμῃ ἰσοταχῶς πάντα κινεῖσθαι τὰ κινούμενα,
 ἢ τε διαφορὰ τῶν δυνάμεων, ἢ ἡ διαφορὰ τῶν φερομένων, ἢ δὲ ἑτέ-
 ρα ποιητικὴ αἰτία ἔσται· ἔγὰρ ἂν ἄλλω ἐπινοήσεται τις. εἰ ἄρα
 ὑπεξαιρεθῆ τὸ ἐμποδίζον, μένει ἔδεν ἢ τὸν ἢ ἐν τοῖς κινουμένοις
 τῆς ἀνίστα κινήσεως αἰτία, ποιητικὴ ἔσται. ἔγὰρ δὴ ἡ βαρύτης ἐν-
 χέσει ἄλλω τὸ εἶναι ἔχθ. ποιότης γὰρ ἔστιν αὐτὴ καθ' αὐτὴν ὑπάρ-
 χουσα τοῖς σώμασιν. ἐπεὶ δὲ ἡ βαρύτης τὸ ποιητικόν ἔστιν αἰτίον ἢ
 ἐπὶ τὸ κάτω κινήσεως, ὡς καὶ αὐτὴ δοκεῖ (Ἀριστοτέλει) ὄντι καὶ
 διαστήματι ἢ δὲ ἔνεχθῆ τὸ κινούμενον, λέγω δὴ τῶ κενῶ, ὕψους
 ἢ καὶ ποιητικῆς αἰτίας τῆς κινήσεως διαφορᾶς, καὶ μηδενὸς ὄντι τῶ
 ἐμποδίζοντι, ἀνάγκη πᾶσα ἀνίστον γενέσθαι καὶ τὴν διὰ κενῶ
 κίνησιν. i. Si igitur dua sunt caussa quamobrem non equali omnia
 velocitate moveantur, una quidem differentia eorum, per que
 motus agitur; altera autem ipsorum diversitas mobilium: ha-
 rum utique caussarum, altera erit efficiens, cum alia ne cogita-
 tione quidem fungi possit. Quapropter eo remoto quod impedi-
 bat, manet nihilominus illa in iis que moventur, caussa efficiens
 motus. Sane enim gravitas non est sita in habitudine ad al-
 liud: cum sit qualitas ipsa per se corporibus tributa. Quo-
 niam igitur gravitas caussa est efficiens motus hujus qui deor-
 sum tendit, quemadmodum ἔ Aristoteli placet, posito in-
 tervallo qua aliquid moveatur, eoque vacuo, posita etiam
 caussa efficiente motus diversi; simul remoto eo quod impe-
 dit, necesse est omnino fieri motum inaequalem per vacuum.
 His quidem probat Philoponus fore inaequalem in vacuo
 corporum motum necessario, prout gravitate diffe-
 runt: non autem ut Aristoteles statuit, aequalem. ac
 proinde in vacuo dari motum. Sed & infra in eadem di-
 gressione expresse idem quod Avempace dicit: Καὶ ἔτι εἰ
 τὸ σῶμα, δι' ἧ κινεῖσθαι τὰ διὰ τῶ σώματι κινούμενα,
 ἐμποδιστικόν ἔστι τῶν φερομένων, ἔστι δηλονότι ὁ χρόνος, ὅς
 δαπανᾶται ἐν ἐκάστη κινήσει κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἐνυπαρ-
 χουσῶν ῥοπῶν ἐν τοῖς σώμασι, καὶ μὴ μὴδὲν ἢ τὸ ἐμποδίζον. &c.
 Et

Et præterea si corpus, per quod moventur, quæ per corpora moventur, habet vim impediendi ea quæ feruntur: nimirum quoddam est temporis, quod in unoquoque motu impeditur secundum inditam corporibus propensionum rationem, etiam si nihil extrinsecus impediat. Non absimilia & apud *Simplicium* videre est. Vixit autem *Philoponus* ducentesimo & tricesimo tertio anno post *Diocletianum*, ipsomet teste in *Scholiis* ad eundem lib. 4. *Naturalis Auscult.* nempe circa ætatem *Tiberii* 11. qui *Constantinus* dictus est, vel etiam *Mauricii*: hoc est, Christi anno 576. circiter. *Philoponi* verba apponam: Φαιδρὸ γὰρ ἐνεσηκέναι ἄν καὶ ἐνιαυτὸν, καὶ μῆνα, καὶ ἡμέραν ἐνιαυτὸν, *Διοκλητιανῶς* ἔτϞ, τλγ' μῆνα, παχών. ἡμέραν, δέκαττω. Est autem *Pachon* nomen proprium mensis apud *Ægyptios*, qui *Novembri* apud nos respondet. Fuit enim *Philoponus* genere *Ægyptius* *Alexandria* civitate oriundus. Proinde multo eo inferior fuit *Averrois*, qui *Cordubæ* natus in *Hispania* anno Christi, 1140. vel, ut aliis placet, 1153. floruit tempore *Frederici* primi Imperatoris. Quippe *Aegidius Romanus*, *Quodlibeto* 9. testatur se vidisse duos filios *Averrois* in aula Imperatoris *Frederici Barbarussæ*, circiter annum 1160. Fuit autem *Avenpace*, *Avenrois* præceptor.

CAPUT XIX.

Plinii locus de veterum in auspiciis observandis
superstitione illustratur. Terentii item locus.

Erba hujus hæc sunt lib. 2. cap. 7. Divus Augu-
stus lævum prodidit sibi calceum præpostere indu-
ctum, quo die seditione militari prope afflictus est.
Quid est calceum præpostere induci? est læ-
vum calceum dextro pedi, dextrum sinistro aptari, ostendo
alio Suetonii loco in ejusdem Augusti vita: ubi de hujus su-
perstitione in ejusmodi observationibus: *Auspicia* (inquit)
quædam, & omnia pro certissimis observabat. Si mane sibi
calceum perperam, ac sinister pro dextero induceretur, ut di-
rum. Hoc Plato ἔμπαλιν ὑποδείδειν vocat in *Theateto*, quo
loco quemadmodum falsæ opiniones gignantur, expli-
cat, hasque notionum cujus rei in memoria permuta-
tione fieri docet: Λείπειν τοίνυν τὰ ψευδῆ δοξάζειν &c.
Et paulo post eorum, qui præpostere calceantur, exemplo
utitur sic: Καὶ μὴ ἰκανῶς ὄρων ἄμφω, προθυμηθῶ τὸ ὀ-
κειῖον ἐκατέρω σημεῖον ἀποδῆς τῆ ὀικεία ὄψει, ἐμβιβάζων προσ-
εμύσαι εἰς τὸ ἐαυτῆς ἰχνῶ, ἵνα γένηται ἀναγνώρισις εἴτα
τέτων ἀπολυχῶν, κῶ ὡσπερ οἱ ἔμπαλιν ὑποδέμενοι, παραλ-
λάξαι, προσβάλω τὴν ἐκατέρω ὄψιν πρὸς τὸ ἀλλότριον ση-
μεῖον. Ex quibus verbis intelligi potest, id quoque Græ-
cis observatum fuisse & religiosum, ne calceum lævum
dextro pedi aut dextrum lævo præpostere inducerent. Li-
bet Terentii & alium illustrare locum ex *Phormione*, quo-
dam more inhibendi atque retrahendi aliquo prope-
rantes:

*Ubi in gynaceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida:
Pone apprehendit pallio, resupinat: respicio: rogo
Quam-*

Quamobrem retineat me: ait esse vetitum intro ad heram accedere.

Hunc modum apprehendendi pallio, quos avertere ab incepto itinere vellent, fuisse observatum & usitatum ad Græcos, doceo ex Platone, a quo sumpsit Terentius: Hæc sunt Platonis verba, in primo πολιτειῶν sive de Republica, initio: Καὶ δὴ ἐν πόρῳθεν ἡμᾶς δικάδε ὠρμημένους Πολέμαρχος ὁ Κεφάλης, ἐκέλευσε δραμόνῃα τὸν παῖδα περιμεῖναι κελεύσαι. Καί μιν ὀπίθεν ὁ πᾶσι λαβόμενος τῆ ἱματίῃς, κελέυει ὑμᾶς (ἔφη) Πολέμαρχος περιμεῖναι. i. Confpicatus igitur procul nos domum revertentes Polemarchus Cephalii filius, jussit puerum currentem jubere nos suis verbis manere; ac puer, cum pone me pallio apprehendisset; jubet vos (inquit) Polemarchus manere.

C A P U T XX.

Quædam passim apud Maronem notata.

N Ecloga quæ inscribitur Alexis:

Tantum inter densas, umbrosa cacumina,
fagos

Affidue veniebat: ibi hæc incondita solus
Montibus & silvis studio jactabat inani.

præ animi ægritudine quosdam inanimata etiam alloqui, cælum, terras, montes, silvas, notat M. Tullius in 3. Tuscul. Quæst. ubi de montibus variis, quos dolor in hominibus efficit: Sunt autem alii, quos in luctu cum ipsa solitudine loqui sæpe delectat, ut illa apud Ennium nutrix:

Cupido cepit miseram nunc me, proloqui

Cælo atque terra Medea miseras.

Plutarchus lib. αὐτολεξίας hunc affectum in amantibus;

N

tibus, ad eorum loquacitatem refert: Οὐλοῦν καὶ τοῖς ἐρωτικοῖς ἢ πλείστη διαλέξει περὶ λόγους μνήμην τινὰ τῶν ἐρωμένων ἀναδιδόντας· οἱ γὰρ καὶ μὴ πρὸς ἀνθρώπους, πρὸς αἴψυχα περὶ αὐτῶν διαλέγονται, i. Sic & amatoribus plurima est circa sermones occupatio, qui ipsis earum, quas amant, memoriam revocant: utpote qui, si homines absint, cum inanimatis loquantur.

Thestylis & rapido fessis messoribus æstu

Allia, serpyllumque herbas contundit olentes.

Alliatum intelligit, quod *Moretum* ipse vocat in poematio ita inscripto: si tamen hujus auctor *Virgilius*: de qua re vidē *Scaligerum* in *Catalecta*. ubi & de *alliato* plura eruditissime disserit. Sed quorsum *messoribus æstu fessis allia & olentes herbe*? hoc plane est, quod dicitur, oleum flammæ addere. Ad refovendum eorum stomachum, ac nativum calorem externo dissolutum atque debilitatum hoc fomento revocandum.

Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

& infra in eadem ecloga:

Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

et alio loco:

— *Quid tum, si fuscus Amyntas?*

Et nigra viola sunt, & vaccinia nigra.

Servius, *Violas* interpretatur. falso: cum *Virgilius* versu modo citato a *violis* distinguat: *Vergilius Marcellus* commentariis in *Dioscoridem*, *iridis* florem nomine *Vaccinii* intelligit: *Fuchsius*, *mora agrestia*, quæ ἑότινα Græci vocant: & ambo frustra. *Franciscus Massarias* *Fuchsum* sequitur, & *mora agrestia* esse putat. *Nicolaus* autem *Leonicenus*, *Vaccinium*, *Ligustri* esse *acinos* censet. *Brodæus* pariter lib. 4. *Miscell.* cap. 18. Ego (inquit) *Vaccinia ligustri baccas* expono, hoc sensu: *albi ligustrorum flores cadunt: at eorum bacca nigra colliguntur, ad aucupia nempe, & inducendos colores.* Sed & *Bontius* in lib. 2. *Garcia* ab *Orta*, cap. 1. de

de Plantis quibusdam Indicis: *Vaccinia enim* (inquit) *sunt bacca ligustri*. Sed hæc conjectura: uti & eorum, qui *mora agrestia* exponunt, aliena omnino a sensu poëtæ cense-ri debet, qui *Vaccinium* inter flores haud obscure ponit hoc versu;

Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

Quamobrem sine dubitatione in eorum sententiam de-scendo, qui *Vaccinium* & *hyacinthum* idem putant. Ita *Hermolaus Barbarus*, qui de *Hysgino* loquens, idem quod *Vac-tinium* & *hyacinthum* esse docet: quem *Ruellius Dioscoridis* in-terpres, *Matthiolus* commentator, *Adrianus Turnebus*, & *Philander* in *Vitruvii* cap. 4. lib. 7. sequuntur. *Turnebus* versum hunc *Theocriti* producit:

Καὶ τὸ ἴον μέλαν ἐντὶ, καὶ αἱ γράπιδά δάκινθ' ὄ.

quem sic *Maro* Latine vertit:

Et nigra viola sunt & vaccinia nigra.

Idem demonstrat *Matthiolus* ex *Nothis Dioscoridis*, in quibus legitur *hyacinthum* Romanis *Vaccinium* fuisse nuncupatum: *Ῥωμαῖοι Βάκκισμ*, mendose pro *βακκίνισμ*. Notandum in-super, quod *Turnebus* lib. 30. *Advers.* cap. 14. advertit, in eo versu, *Alba ligustra cadunt*; usurpari *plantam* pro *flore*. Hunc florem *Virgilius*, ut nullam ad usum expetitum & inutilem, sponte ait cadere. veruntamen invenio apud *Dioscoridem* genus unguenti, quod ex floribus ligustri pa-rabatur; & medicis in usu erat; dictum *κύπερον*. Nam *κύπερον* Græcis sonat *ligustrum*. Hujus meminit lib. 1. *Τὸ δὲ σκευαζόμενον ἐξ αὐτῆς (κύπερον) χρίσμα κύπερινον θερ-μαντικὸν γίνεσθαι, ἢ μαλακτικόν.* & peculiari capite modum ejus conficiendi edocet cui titulus: *Περὶ κύπερινου σύψευς ἢ σκευασίας ἐλαίῃς*. Non ergo verum est *cadere alba ligu-stra*, sed & ipsa a Medicis leguntur. Dicendum est hæc dici in persona pastoris amantis, & ad puerum, cui gene-ri hominum non alia indicatura flores cogniti aut expeti-ti, nisi voluptatis.

In eadem ecloga:

— Pallas quas condidit arces

Ipsa colat. —

Non frustra hoc eruditissimus poëta, sed ex Theologia veterum. *Aristides Orat. in Minervam*: Τὰς ἢ ἀκροπόλεις θεῖλον ἀυτῆ δικαίως. ἀμα γὰρ σύμβολον τῆς γενέσεως· ἀμα ἢ ὡσπερ τοῖς βασιλεῦσι κὲ ἡγεμόσι τεμένη κὲ χώροις θεαιροῦσιν, ἔτω τῆ τῆ παντὸς ἡγησαμένη θεῖ τὰ ἐπικαιρότατα θεῖλον.

i. Arces quoque ipsi merito consecrarunt homines, partim in signum ortus, partim quod sicut regibus & principibus loca certa definitaque excipi solent; sic illi, que universo præest, Dea, munitissima quaque dicarunt. Haud absimilia his habet Phornutus in libro de Diis, cap. de Minerva. Ἰδρυται δὲ ἐν ταῖς ἀκροπόλεσι. &c. Ergo Symbolum procreationis Minervæ arces posuerunt, quod e Jovis capite nata feratur. Minerva enim nihil aliud, quam cogitatio & scientia Dei. *Statius lib. 2. Thebaidos*,

Diva ferox, magni decus ingeniumque parentis.

Sed & mens homini in capite, quod est arx totius corporis. Per arces igitur hic animi virtutes & scientiæ intelligi debent: sicut per silvas corporis voluptates, quæ in materia originem habent. Idem enim nomen, ὕλη, materiam & silvam significat. Ut sectam Epicuri agnoscamus, quam hic & aliis passim locis exprimit *Maro*. Notum est Epicurum in una voluptate hominis bonum posuisse, industriam omnem in scientiis quærendis damnasse. Hoc innuit his verbis:

— Pallas quas condidit arces

Ipsa colat; nobis placeant ante omnia silva.

Unde subdit mox,

Torva leana lupum sequitur, lupus ipse capellam,

Florentem cytisum sequitur lasciva capella:

Te Corydon, o Alexi; trahit sua quemque voluptas.

Respexit autem ad versum citatum a Platone in *Phædro*,

Ως

Ὡς λύκοι ἄρνα φιλεῖσ', ὡς παῖδα φιλεῖσιν ἔρασαί.

Ut lupi agnum amant, sic puerum amatores.

Trahit autem voluptas metaphorice, ut Philosophi dicunt. Themistius Paraphrasi in primum de Anima: Πᾶν γὰρ τὸ ὀρεκλὸν ἀτεχνῶς ἔλκοντι καὶ σύροντι προσέοικε τὴν δύναμιν τὴν ὀρεκτικὴν. Quicquid enim desideratur, plane est simile trahenti ac ducenti appetitum. Eodem spectant hæc:

*O Corydon Corydon quæ te dementia cepit?
Semiputata tibi &c.*

item:

*Quin tu aliquid saltem potius, quorum indiget usus,
Viminibus &c.*

quibus poëta ipse Corydonis inertiam & desidiam increpat, monetque ut aliquid utile agat, & sic amorem pellat, qui ex nimio otio provenire solet.

Ex sexta ecloga. inscribitur hæc ecloga: *Silenus*, quod *Silenum* in ea inducat de rerum principiis & mundi ortu philosophantem ex sententia *Epicuri*. quod statim his versibus indicat:

*Namque canebat, uti magnum per inane coacta
Semina, terrarumque animæque marisque fuissent,
Et liquidi simul ignis.*

Nam per *semina* intelligit *atomos*; per *inane*, spatium corpore vacans, quæ duo *Epicurus* a *Democrito* accepta pro omnium rerum principiis statuebat. Est autem tota hæc ecloga nihil aliud, nisi perpetua irrisio sectæ *Epicureæ*, sed obliqua & per figuras, ut poëtis mos. Nam primum *Silenum* facit hujus doctorem, eumque ebrium & crapula distentum, auditores; *Chomin* & *Mnasyllum* pueros, *Faunos* præterea & *Satyros* & *feras*, Ἀγροίκους τινὰς, καὶ αἰπόλους τὰς πολλὰς, σκιεληκὲς ἀνθρώπους, id est: *Agrestes* quospiam & *caprarios* plerosque, *homines saltationi deditos*: uno verbo, *ridicula* & *monstrosa numina*, ut *Lucia-*

mus loquitur in concilio Deorum. Præterea pauca de *atonis & inani*, ac mundi ex his constitutione exorsus, statim ad fabulas transit, de Pyrrhæ lapidibus, de absurda & nefanda Pasiphaes venere, & aliis adhuc magis prodigiosis & frivolis. Quo sane acerrimi ingenii poëta innuere voluit, minime alienam esse a fabulis poëtarum, *Epicuri* opinionem de rerum principiis, neque vendibilem nisi tali auditorio, quale ibi describitur. Ita expedio quæstionem, quam de hac fabularum interpositione motam fuisse refert *Servius*. *Quæstio est (inquit) hoc loco: Nam relictis prudentibus rebus de mundi origine subito ad fabulas transiit fecit.* Sic autem solvit dubitationem: *sed dicimus aut exprimere eum voluisse sectam Epicuri, qui rebus seriis inserit semper voluptates: aut fabulis plenis admirationis puerorum corda mulceri.* Vera autem solutio est, quam posui. Nam quæ ipse in opinionibus & disciplinis magnificat, non viles, neque ridiculas personas, sed graves & illustres ac venerandas dicere facit; ut in sexto *Æneidos*, Anchisem *Æneæ* patrem inter beatos *Elysi* nemoris choros *Platonica* hæc:

*Principio cælum & terras camposque liquentes
Lucentemque globum Luna: Titaniaque astra
Spiritus intus alit &c.*

Neque obstat, quod in fine sexti illius libri, Anchises filium & Sibyllam prosequens emittit porta eburna, qua scilicet *falsa ad cælum mittunt insomnia manes*, ut ipse exponit. unde *Servius*: *Vult autem (inquit) falsa esse omnia, qua dixit.* Quæ *Servii* expositio stare non potest. sequeretur enim & illa omnia, quæ huic fabulæ interponuntur de Romanæ urbis exordio, & gestis Regum atque illustrium ducum ejus gentis, tum de Augusti ipsius majestate, falsa esse: quo nihil absonum magis, & alienum a consilio poëtæ. Non igitur omnia falsa vult videri quæ ibi narrantur; sed solum, quæ de *Æneæ* cum Sibylla descensu ad inferos, & suppliciis mortuorum.

CAPUT XXI.

*Locus quidam Maronis de Tartaro emendatus: al-
ter de limo apud inferos notatus.*

Æc ibi de Tartaro Maro:

— Tum Tartarus ipse

*Bis patet in præcep̄ tantum, tenditque sub auras,
Quantus ad æthereum cœli suspectus Olym-
pum.*

Hic genus antiquum terræ Titania pubes

Fulmine dejecti fundo volvuntur in imo.

Quid sit cœli suspectus ad Olympum, non intelligo: neque quorsum hæc distinctio cœli ab Olympo; quæ nomina promiscue usurpari apud poëtas notum est: aut si aliquando distinguuntur, utique in loco & cum ratione id fit: qualis in præsentī nulla apparet. Absurda igitur hæc lectio censi debet. vera, ut conjicio; est: *terra suspectus*. hoc sensu: tanta est subtus terram Tartari profunditas; quantus est terræ suspectus ad Olympum: hoc est: a superficie terræ. Ostendo verbis Apollodori, de eodem Tartaro, unde Maro sumpsit, lib. 1. τόπος ᾗ ἔστι (ταίριας) ἐρεβώδης ἐστὶν ἐν ἄδης, τοσῶτον ἀπὸ γῆς ἔχων διάστημα, ὅσον ἀπ' ἕραν ἄν γῆ. Quod enim Apollodorus dixit, ὅσον ἀπ' ἕραν ἄν γῆ, supple διάστημα ἔχει. Virgilius vertit: *quantus est suspectus terræ ad Olympum*: hoc est, intervallum. Quo sensu & *suspectum* idem usurpat in 9. ejusdem operis:

Turris erat vasto suspectu.

Id est, vasto intervallo ab imo turris ad fastigium. In sequenti autem versu contrario errore, peccatum est:

Hic genus antiquum terræ Titania pubes.

Scribendum enim *cœli*. Titanes Cœli & Terræ filii, apud

eundem *Apollodorum*. Duorum proinde nominum transpositione laborans locus sic restituetur. Nec tamen absurdum sit, si quis receptam lectionem tueri velit, *suspectum cæli* significare ibi totum aëris intervallum atque intercapedinem a terræ superficie usque ad ætherem: utpote per quem, ut τὸ μέλαξὺ visionis, datur remotissima quæque, atque adeo cœlestia suspicere.

De limo autem apud inferos, cum legimus,

*Tandem trans fluvium incolumes vatemque virumque,
Informi limo, glaucaque exponit in ulva.*

non est putandum gratis hæc scripsisse poëtam, neque aliquo spectasse. Certe *Plato* in *Phadone*, in descriptione inferorum inter alia fœda & tristia mentionem facit luti: a quo *limus* non multum differens: nempe hic humidior; lutum crassius. Sic igitur *Plato* ibi, ubi de fluviis subterraneis: Πολὺ δὲ πῦρ ἢ πυρὸς μεγάλης ποταμῶν, πολλοὶ δὲ ὕγρῃ πηλῆ, ἢ καθαρῶτερῃ, ἢ βορβορωδετέρας. i. Item perennium fluminum sub terra incredibiles magnitudines, aquarum tum calidarum, tum frigidarum; plurimumque ignem, & ignis ingentes amnes: multos quoque lutulenti humoris, partim purioris, partim sordidioris. Quod ergo *Plato* humidum lutum dixit, *Virgilius* informem limum vertit. Porro de hoc luto sive limo, quid significet, legantur *Platonici*, qui altius *Platonis* dicta scrutantur, quando constat, non posse hæc ad literam accipi; maxime autem *Proclus* in primo *commentariorum* ad *Timæum*, ubi de *Atlantis* submersione sententiam exponit, & quid sit ibi ἀφάνισις, quid apud *Orpheum* καλαταγτώρωσις; Quæ apud eum legant studiosi, si cui id curæ. Mihi sufficit in præfens indicasse, unde hæc *Maio* sumpserit; cujus poësim inexhaustum esse antiquæ eruditionis & philosophiæ penu, pridem magni viri observarunt.

CAPUT XXII.

Veterum opinio, perire animas eorum qui naufragio, aut aliter aquis submersi interirent. loca de his pugnantia expenduntur.

Hoc modo excusant Maronem, qui in primo *aeneid.* Heroem suum in mari periclitantem metu magno perculsum ingemere, & se complorare facit:

*Exemplo Aeneae solvuntur frigore membra;
Ingemit &c.*

Quod idem & in Achille fecit *Homerus*, quem pariter *Iliad.* φ. genus id mortis abominantem inducit. Quorum imitatione *Ovid.* in elegiis *de Ponto*:

Demite naufragium, mors mihi munus erit:

Servius ad eum locum rationem hujus pavoris hanc reddit: *Ingemit, non propter mortem: sequitur enim: O terque quaterque beati, sed propter mortis genus. grave est enim, secundum Homerum, perire naufragio: quia anima ignea est, & extingui videtur in mari, id est, elemento contrario: ut: Igneus est ollis vigor. Extingui igitur funditus animas in aquis pereuntium putabant.* Hujus stultæ opinionis meminit *Synesius* in epistola quarta, cujus initium, *Δύσαντες ἐκ βενθιδείας.* *Homeri* etiam versum affert in eam sententiam,

Αἴας δ' ἔξαπόλωλεν, ἐπεὶ πῖεν ἀλμυρὸν ὕδωρ.

Ajax interiit, postquam bibit salsam aquam.

Τὸν ἐν θαλάττῃ (inquit) θάνατον ἀκριβέστατην ἀπώλειαν εἶναι πειθόμενοι. ἃ δὲνα γὰρ ἄλλον ἔξαπολωλέναι φησὶν, ἀλλ' ἕκαστος ἀποθνήσκων, αἰδὸς δε βεβήκει. i. Mortem mari plañissimum esse interitum statuens. Nullum enim alium interiisse ait; sed unusquisque obiens, descendit ad orcum. Aliam con-

jecturam addit : Ταῦτ' ἄρα καὶ ἐν δύοϊν νεκυταῖν ὁ μιν γὰρ Αἴας
 ἔδαμοδ' τοῦ δράμαλιθ' εἰσενηνέλαι, ὡς τ' ψυχῆς ἐκ ἔσης ἐν
 ἄδ. i. Proinde in duabus mortuorum recensioibus, Ajax
 nusquam in fabula introductus est : quasi animus ejus in Orco
 non esset. Verum, quod ad opinionem attinet, multis vi-
 sum esse, animæ naturam esse igneam & interitui obno-
 xiam, apparet ex placitis philosophorum apud Plutarchum,
 & apud Aristotelem in primo de anima. Nam & Heracliti
 sententia hæc fertur : Ψυχῆσι θάνατος, ὑδωρ γενέσθαι. &c.
 Mors animarum, aquam fieri. Quod autem Servius juxta
 hanc opinionem ait, Æneam eo loco induci gementem, quod
 animæ suæ timeret, ne totus in mari interiret, jurare au-
 sim, ne per somnium quidem Maroni in mentem venisse ;
 cum iis, quæ in operis serie apud eum leguntur, e directo
 pugnet. Quippe in sexto ejus operis, Palinurum, qui
 dormiens deciderat in mare & suffocatus fuerat, Æneas
 alloquitur, hoc est, animam ejus nondum sedibus mor-
 tuorum receptam, quod inhumatum ejus corpus jaceret.
 Ibidemque alios plures mari item submersos ab Ænea co-
 gnosci facit :

Cernit ibi mæstos & mortis honore carentes

Leucaspim, & Lycia ductorem classis Orontem :

Quos simul a Troja ventosa per aquora vectos

Obruit auster, aqua involvens navemque virosque.

Male etiam exponit, quod in eodem libro legitur ;

Ingens est ollis vigor & cælestis origo

Seminibus.

Putans significari igneam animæ naturam, cum hæc ver-
 ba ad tenue & æthereum animæ vehiculum pertineant,
 ut alii etiam observarunt. Vera ratio est, quia, qui sic
 peribant, honore sepulcri carebant, & quamdiu inhu-
 matum corpus jaceret, animam non recipi in numerum
 mortuorum, neque requiescere arbitrabantur. Quemad-
 modum & Maronis ipsius eodem loco, & innumeris aliis
 poeta-

poëtarum locis ostendi potest. Qui in eo secuti sunt *Homerum*; apud quem in *Odyss. ε.* Ulysses in pari periculo lamentatur, non quia animam extinguere putet naufragio, sed quod sic morientes diu inhumati jacerent, & quod genus id mortis inglorium censeatur:

Τρις μάκαρες Δαναοὶ ἔ τεύρακις & c.

& paulo post,

Ὡς δὴ ἐγὼ γ' Ἰφελον θανέειν.

tum causam reddit, quare vellet cum aliis Trojanis perisse apud Trojam:

Τῷ κ' ἐλαχον κτερέων, καὶ μευ κλέος ἦγον Ἀχαιοί.

Tunc sortitus essem exsequias, & meam gloriam Achæi celebrassent. Ex his enim Maronis superiora, ut profecta, sic exponi debent.

Quod autem *Synesius Homerum* in eam sententiam trahit ob hunc versum:

Αἴας δ' ἐξάπόλωλεν ἐπεὶ πῖεν ἄλμυρον ὕδωρ.

Et verbum ἐξάπόλωλεν ibi perfectum hominis interitum, animæ videlicet cum corpore extinctionem interpretatur, multis modis peccat. Primum falsum est *Homerum* ita scripsisse. In nostris quidem libris hunc versum ita scriptum reperio;

Ὡς ὁ μὲν ἐνθ' ἀπόλωλεν, ἐπεὶ πῖεν ἄλμυρον ὕδωρ.

Supple Αἴας, cujus ibi naufragium & mors describitur; nempe in quarto *Odyssæa*. Adeant Studiosi hunc locum. Quod etiam argumentum subjungit, propterea in mortuorum recensione utriusque νεκρίας, nullum fieri Ajacis illius mentionem, facile ex dictis solvitur. Nam quia inhumatorum animas in mortuorum sedem recipi non putabant, merito *Homerus* in mortuorum nomenclatura apud Inferos Ajacem illum, ut in mari extinctum & inhumatum præterit.

Non igitur extinguere & perire animam sic consumptorum putabant, sed in aqua errare, donec humati essent; immo

immo fuerunt, qui nunquam in inferos descendere, sed perpetuo errare arbitrarentur: in quorum sententia *Propertius*, de Marcelli Octaviae sororis Augusti filii obitu, quem Bajanis aquis submersum interiisse constat, sic libro 4. cecinit:

*At nunc invisa magno cum crimine Baje,
Quis Deus in vestra constitit hostis aqua?
His pressus Stygias vultum demisit in undas,
Errat & in vestro spiritus iste lacu.*

Qui cum legitime humatus atque etiam magnifice, ut par est, sepultus fuisset; nihilominus, quod aquis suffocatus interiisset, *spiritum* ejus sive *animam* per lacum Bajanum errare dicit Poëta eruditissimus. *Achilles Tattus* in *Leucippes & Clitophontis Amoribus*: λέγῃσι ἡ τὰς ἐν ὕδασι ψυχὰς ἀνηρημένας (scribe ἀνηρημένων) μηδὲ εἰς ἄδῃ καταβαίνειν ὅλως· ἀλλ' αὐτῶ περὶ τὸ ὕδωρ ἔχειν τὴν πλάνην. i. Ajunt autem animas eorum, qui in aqua pereunt, omnino in Plutonis domum non descendere, sed ibi circa eam aquam vagari atque oberrare. Quomodo igitur hæc consistere possunt, ut pereuntium in aqua animæ extinguantur simul, & in eadem aqua errent?

CAPUT XXIII.

Liquidum plasma quid sit apud Persium? dissentientes Turnebi & Casauboni explanationes. Cantantium in theatris, & recitantium mos. de vocis formatione loca Aristotelis & Quintiliani; item Theophrasti de tibicinio: & alia ad eam rem pertinentia.

Persius ineptam procerum Romanorum ambitionem, qui versibus pangendis & publice recitandis plausum captabant, sic Satyra prima false irridet:

*Scilicet hæc populo pexusque togaque recenti,
Et natalitia tandem cum Sardoniche albus
Sede sedens celsa, liquido cum plasmate guttur
Mobile colluerit, patrans fractus oculo.*

ibi Turnebus, liquidum plasma mollem & teneram vocem, fictamque ad ostentationem exponit: Quam interpretationem, quæ est ejus eruditio, præcipuorum locis auctororum confirmat. Sed, pace tanti Viri dicam, non mihi persuadet, & potius Casaubono assentior, qui liquorem vel certe forbitiunculam interpretatur, quo recitatores fauces colluere solebant ad leniendam vocem vel certe reficiendam, ubi raucescere inciperet. Ad quod significandum non potuit Persius verba invenire aptiora, & quæ magis proprie rem exprimant. Idque in usu fuisse ibi Casaubonus idoneis etiam argumentis probat: quibus addere licet hunc Suetonii locum de Nerone: *Ibidem sapius & per complures cantavit dies, sumpto etiam ad reficiendam vocem brevi tempore, impatiens secreti a balneis in theatrum transit, mediaque in orchestra frequente populo epulatus, si paulum subbibisset, a-*
liquid

*Liquid se suffertitiniturum Græco sermone promisit. Ubi verbum subbibere, [cui apud Græcos respondeat, pridem idem Turnebus lib. 27. Advers. cap. 18. & post eum Casaubonus Animadv. ad 1. Athen. cap. 22. docuerunt. nempe huic ὑποπίνειν vel ὑποβρέχειν.] de hac leniendæ medicamento arteriæ consuetudine intelligi debet. In quo joculariter plane lapsus Aristoteles deprehenditur; qui in *problemate* 3. sect. 27. hunc morem forbendi aut subbibendi, in theatris observatum histrionibus, pavori eorum & trepidationi tribuit: eo quod metus sanguine introrsum compulso sitim excitet, non modo in spectaculis; sed etiam in præliis. verba quibus id dicit, hæc sunt: Ο ἢ φόβος ὅτι διψηκόν, καὶ οἱ ἐν ταῖς τροπαῖς δηλῶσιν. ἔδαμῃ γὰρ ἔγω διψῶσι καὶ οἱ ἀγωνιῶντες σφόδρα. διὸ καὶ διακλύζονται καὶ ἐπιβροφῶσι καθάπερ Παρμένων ὁ ὑποκρίτης. ἢ τέτοις μὲν ἐκβῆσι δίψη, ἀλλὰ ξηρότης πεφευγότε ἔσσιμαί. ὅθεν καὶ ὠχροί; σημεῖον ἦ τὸ μὴ πίνειν πολὺ, ἀλλὰ καὶ ἐροχθίσαι.*

i. Metum enim sitim posse afferre constat militum argumento; qui superati fugam rapuerint: nunquam enim tantam sitim patiuntur, quemadmodum & qui publice dicturi trepidant. quamobrem fauces colluunt, & paulum quid sorbillant, ut Parmeno histrio solebat. Aut ejusmodi homines non sitis, sed siccitas sanguinis fuga vexat: unde etiam pallefcunt. Hujus indicium; quod non multum bibunt, sed & guttur colluisse, iis satis est. Hunc igitur morem gutturis medicamento leniendi ac vocis eliquandæ, ut ejusdem Persii voce utar, non vidisse Aristotelem mirum est. Sed reliqua exsequamur. Quod igitur Turnebus vocabulum *plasma* eo loco Persii ad vocis formationem transfert, præter ejus mentem arbitror. Quod tamen vocem *πλάττειν* Græci dixerint, Latini *formari* & *singi*, locus Aristotelis lib. 4. histor. cap. 9. indicat: Ἡ δὲ ἢ ὠπταὶ καὶ ἀηδῶν, νεοτλὸν προδιδάσκεισθα ὡς ἔχ ὁμοίως φύσει τῆς διαλέκτε ἔσης καὶ τῆ Φωνῆς, ἀλλ' ἐνδεχόμενον πλάττειν; Et jam visa est *luscinia*, pullum ex-

ercens

ercens. tanquam non perinde natura sit sermo & vox; sed hæc possit formari. Fabius lib. xi. cap. 3. de vocis vitiiis agens: Sunt enim (inquit) multa vitia, de quibus dixi, cum in quadam primi libri parte puerorum ora formarem. De cantu etiam tiliarum Theophrastus id verbum usurpat lib. 4. περὶ φυτῶν. Quo loco veteres usque ad Antigenidem ἀυλεῖν ἀπλάτως solitos, hoc est indistincte & immodulate notat: Πρὸ Ἀντιγενίδος μὲν ὅταν ἤυλεν ἀπλάτως. et paulo post: ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν πλάσιν μετέβησαν, ἢ τομὴ μετεκινήθη, supple καλάμων. Aliter calami cæpere incidi, postquam varietas accessit, supple modulatus: ita enim Plinius vertit, & post eum Theodorus. Atqui contrarium hujus vocabuli usum habemus apud Fabium lib. i. cap. 19. nempe pro gravio- re sono & simplici, quod est oppositum varietati: Nec verba in faucibus patietur audiri, nec oris inanitate resonare: nec quod minime sermoni puro conveniat, simplicem vocis natu- ram pleniore quodam sono circumlinire: quod Græci κατα- πεπλασμένον dicunt. Sic appellatur cantus tiliarum: quæ præ- clusis, quibus clarescunt, foraminibus, recto modo exitu, gra- viorem spiritum reddunt. Fit autem artificiosa hæc soni va- rietas in tibia, opera & vario impulsu digitorum, quæ- dam aliis apertis foramina obturantium, quod κερκινῶν δακτύλος Antiphanes dixit citato versu apud Athenæum lib. 15.

Ἀυλητικῶς δὲ κερκινῶν τὰς δακτύλους.

hoc est, disparare ac divaricare digitos, quo pacto pedes suos cancri, dum gradiuntur. Apulejus, discapedinare ma- nus dixit, in primo Floridorum. Ante Hyagnim nihil aliud plerique callebant, quam, ut Virgilianus opilio seu bub- sequa,

Stridenti miserum stipula disperdere carmen.

Quod si quis videbatur paulo largius in arte promovisse; ei quo- que tamen mos fuit una tibia, velut una tuba, personare. Pri- mus Hyagnis in canendo manus discapedinavit. Est etiam

καρκινοῦν verbum in agricultura usitatum, & de stirpium radicibus usurpatur; cum expandi in terra atque explicari incipiunt, Theopraſto auctore: Ὅταν ὁ σῖτος ριζωθῆ, καὶ τῆς γῆς κεκαρκινῶσαι φασί. Refert Suidas in Collectaneis.

CAPUT XXIV.

De quibusdam locutionibus poëticis: pectus ferreum, vox ferrea, mens alba, columna pro monte; & alia ejusmodi.

PAssim apud Homerum legere est, de invicto animi robore & constantia,
 — σιδῆρειον νύ τοι ἦτορ.
 Certe ferreum tibi est cor. idque alii poëtae secuti sunt, atque etiam profæ orationis auctores, ut Cicero in *Lalio* seu de *Amicitia*: *Quis tam esset ferreus, qui eam vitam ferre posset.* Tam multa exempla occurrunt, & tam vulgo id notum est, ut ineptus sit, qui velit in re manifesta diligentiam suam ostendere. Id modo observatione in his dignum visum est mihi, quod veteres illi ferrum pro idea & exemplo indomitæ virtutis, & potentia ad agendum efficacissimæ quocumque in genere posuerunt. Itaque *Homerus* non veritus est ignem ferreum dicere, quo tamen nihil minus ferreum esse constat, si substantiam ejus spectamus, quæ summe est tenuis, rara, & ad instar ætheris liquida & pellucens: unde *Maro* hunc liquidum in *Eclogis* vocat. Patet hoc versu *Iliad* ψ.

Ἐν δὲ πυρὸς μέν ῥ' ἦκε σιδῆρειον.

Pindarus vero eodem sensu ignem σερεὸν dixit *Ode Olymp.*
 IO. ὑπὸ σερεῶ πυρὶ πλαγαῖς τε σεδάρε. Solido igne, rigido,

do, duro. Sed & *Maro*, *ferream vocem*, quæ nihil aliud est, nisi ictus & impressio aëris. Sic *ferreus Hercules* olim visebatur. *Plinius* lib. 34. cap. 44. Est in eadem urbe (Thebis) & *ferreus Hercules*, quem fecit *Alcon* laborum Dei patientia inductus.

Plato autem in secundo de Republica pro ferreo, adamantinum dixit: Οὐδεὶς ἂν γένοιτο ὡς δόξειεν, ἕτως ἀδαμάντινον, ὡς ἂν μείνειεν ἐν τῇ δικαιοσύνῃ. Unde *Adamantius*, opinor, cognomen *Origeni* inditum ab incredibili in studiis labore & patientia.

Apud eundem *Pindarum* λευκάς φρένας hoc est, *albam mentem* reperio in malum partem pro stolidam & indoctam, Ode 4. Pyth.

Πεύθομαι γὰρ μιν Περίαν ἄθεριν
Λευκαῖς πειθήσαντα φρεσίν.

Scholias ad hunc locum: Λευκάς εἶπε φρένας, κατὰ τὸ ἐναντίον τῆ παρ' Ὀμήρω μελαίνας, ἃς ἐκεῖν ἀπὸ τῶν ἐν εἴδει διαφανομένων υδάτων κατὰ μεταφορὰν ὠνόμασι. Nempe hujus epitheti ratio hinc ducta est, quod sicut aquæ parum profundæ pellucidæ & albæ apparent, profundæ autem opacæ & nigræ: sic *mens alba* dicitur, quæ non habet nisi superficiem, neque alte in rerum occultam veritatem cogitatione descendit. qualem *Democritus* in epistola ad *Hippocratem* νῦν ἀκρόπλοον dixit. quæ summa tantum rerum & in superficie posita attingit. Possset etiam intelligi in qua nullum adhuc impressum cognitionis vestigium; & est tanquam tabula aut charta, in qua nondum quicquam scriptum est. Qua similitudine utitur *Philosophus* in 3. de anima. Sed & ipse *Pindarus* citata Ode τῷ Olymp.

Πόδι φρενὸς ἐμαῖς γέγραπται.

Idem *Pindarus* in versibus quos de *Ætna* fecit, citatis a *Gellio* & *Macrobio*, columnam pro monte posuit:

Κίων δ' ἔρανία, συνέχει

Ο

Ni-

ΝιΦόεος ἀίτνα, πάντες,
Χιόν & ὄξειας τιθήνα.

Et in *Cæsaris Scaligeri* censuram ea caussa incurrit, cujus hæc sunt verba lib. 5. *Poëtices* cap. 4. *Quis sine risu (sapientem intelligo) cæli columnam, montem dicat?* Ceu flagitium esset, Poëtam aliquid præter exactam philosophandi normam audere, & ubique hæc poëtica ad vivum, quod ajunt, unguem refecari debeant. Quod ergo dicit, neminem sapientem sic loqui, ut *montem cæli columnam* vocet, ad rem non pertinet, sed an quisquam aliorum magni nominis poëtarum sic locutus sit. Atqui reperio *Æschylum* in *Promotheo* hoc ipsum dixisse de Atlante.

Ὅυ δῆτ' ἐπέι με κ̄ κασιγνήτε τύχαι
Τείρεσ' Ἀτλαντ̄, ὅς πρὸς ἑσπερίους τόπους
Ἔθηκε κίων, ἔρανε τε κ̄ χθονὸς
Ὡμοις ἐρείδων ἄχθ̄ ἔκ' ἐυάγκαλον.

Latine sic :

Non sane, quando me cognati fortuna
Affligunt, Atlantis, qui juxta plagas Hesperias
Stat columna, cæli & terræ humeris sustinens
Onus haud portatu facile.

Sane si recte de eo monte dixit Virgilius

— Cælum qui vertice fulcit.

Non video cur non possit eadem licentia poëtica dici columna; cum præsertim *Carullus*, in *Galliambo*, montes, *columnina* appellet;

Ego vitam agam sub altis Phrygia columinibus.

Ita enim *columnina* ibi malim interpretari, quam arbores, ut *Turnebus*, *Advers.* lib. 29. cap. 20.

CAPUT XXV.

Locus Terentii expensus & scrupulus ex eo sublatus.

*H*c Bacchidem meretricem *Hecyra* act. 5. scen. 1. sic loquentem inducit,

Ego pol quoque etiam timida sum, cum venit mihi in mentem, quæ sim,

Ne nomen mihi quæstus obstet apud te: nam mores facile tutor.

In his verbis scrupulus; quomodo quæ se meretricem fateatur, & quæstum corpore faceret, *mores facile tutari* dicat. Sic demum hic scrupulus potest. mores non tam ex vivendi genere & statu præsentis alicujus, quam ex animi affectione & proposito æstimari debent: nam multis, quominus suo arbitrio vivant, fortuna obstat. In primis vero egestas plerisque feminis, quibus forma & ætas suppetit, ne sint pudicæ. Idque quædam apud eundem *Terentium* in *Andria* significat his verbis:

Mi Pamphile, hujus formam atque ætatem vides:

Nec clam te est, quam illi utraque res nunc utiles

Et ad pudicitiam, & tutandam ad rem sient.

Ita quidem legunt viri docti *nunc utiles*. sed aliam lectionem boni codices habent; quam *Donatus* agnoscit & tenet, nempe *inutiles*, tametsi & *utiles* legi fatetur. utroque modo legatur, idem sensus est. nempe id significat parum prodesse mulieribus formam & ætatis florem ad tutandam pudicitiam, quibus non sit præsidium domi: hoc est obesse potius. Addit autem & ad rem tuendam; quia adolescentulæ non admodum rebus domesticis administrandis incumbunt, sed voluptatibus potius,

O 2

tius,

tius. Quid igitur si eadem sit formosa & egens? Idem Terentius in eadem fabula :

*Interea mulier quædam abhinc triennium
Ex Andro commigravit huc viciniæ,
Inopia & cognatorum negligentia
Coacta, egregia forma, atque ætate integra.*

Hac igitur necessitate multas ad quæstum prolabi constat; idque indicant meretriculæ ibidem: Critoni enim interroganti

Quid vos? quo pacto hic? sat' ne recte?

respondet Mysis:

Nosne? sic

Ut quimus, ajunt; quando, ut volumus, non licet.

Quod igitur quædam sint bono ingenio meretrices & meliore fortuna dignæ, testatur etiam *Aristanetus epistol. 12.* ubi Euemerum quendam sic ad Leucippum scribentem inducit, de suæ amicæ moribus: *Εὐφρόμαι τοῖς τρέποις εὖ μάλα συμπρέπει τῇ μορφῇ. Ἐταίρας μὲν γὰρ ἡ Πυθίας εἰληχε εἶον· ἀπλότητα δὲ σύμφυλον ἔχει, καὶ ἀμεμπτον ἡδὲ ἀπαντα τὴ τάξεως βελτίω ἔχει· καὶ ἀνὸν με μάλιστα ἤρηκε τῷ ἀκάκῳ.* Moribus quoque ejus delector, qui apprime forma congruunt. Nam Pythias quidem meretricis sortita est vitam: verum tamen ingenio est simplici, & inculpatis moribus. omnia habet meliora vitæ instituto: tum me in primis probitate sua fuci & malitia experte cepit. Eodem pertinent, quæ habet *Ludovicus Vives*, vir conjugatus quidem, sed tamen, ut ex scriptis ejus colligo, sanctiore vita, quam presbyteri multi & episcopi, scriptum reliquit in libro, *de Officio Mariti*: Inter has (inquit) meretrices non desunt, quæ probiore sunt ingenio & studioso magis honestatis: quæque ad flagitium fortassis impelluntur, nulla quidem necessitate (neque enim malefaciendi necessitas potest esse ulla) sed certe specie

specie necessitatis aliqua; qua si carerent, non paucæ illarum vitam honestius instituerent. Quæ sint autem probi & honesti ingenii signa in meretrice ibidem Bacchis ista ostendit: cum nihil ad fidem faciendam sanctius se habere dicit iusjurando. Hoc enim se piam & reverentem Deorum indicat; præterea cum se Pamphilum post nuptias segregatum habuisse sancte affirmat: quo se iustitiæ amantem & legibus subjectam declarat. Cum igitur non paucas tali ingenio præditas meretrices esse constet, non mirum videri debet, quod Christus in *Euangelio* denuntiet sacerdotibus & Pharisæis, fore ut publicani & meretrices eos præcedant in regno Dei; non omnes quidem, sed qui ex his naturali ingenii probitate & fide magis capaces veri inveniuntur. Non mirum item, si quidam non socordes viri atque etiam principes, ex impurato illo grege quasdam liberali forma & moribus non dubitarunt sibi matrimonio conglutinare, parum curantes stultam multorum verecundiam & superstitionem, qui ab his, ut pestilentibus & deploratæ atque insanabilis nequitiae veterno corruptis abhorrent. Ita censeo: ab eiusmodi mulierum commercio ab ineunte ætate semper alienus & abhorrens, si quis unquam.

Sententia Pindari, quadam, & altera Simonidis, ab Horatio expressa.

Quod *Horatius* Od. 1. *Carminum* alium alio delectari studio inductione ostendit, se autem Lyricæ Poëseos amore flagrare, nec posse abstrahi, hanc illi mentem a *Pindaro* injectam, ipsius *Pindari* verbis, quæ *Sextus Empiricus* citat in primo *Pyrrhon. Hypotheseon* ad 2. modum ἐποχῆς, probare visum est, quando hoc ab aliis observatum non memini;

Ἀελλοπόδων μὲν τιν' εὐφραίνουσιν ἵππων τιμαὶ καὶ σέ-
φανοι,

Τὴς δ' ἐν πολυχρύσοις θαλάμοις βιωαί.

Τέρεται δὲ καὶ τις ἐπ' οἶδμα ἄλιον ναὶ θοῶ σῶν δια-
σείβων.

Hæc tantum ex *Pindaro*, *Empiricus* quæ fufius persecutum Lyricorum hunc principem haud dubito. *Horatius* autem sumpto hinc argumento, quod *Pindarus* dixit quosdam gaudere velocium equorum honoribus & coronis, hoc modo expressit :

*Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse juvat, metaque fervidis
Evitata rotis, palmaque nobilis,
Terrarum dominos evehit ad Deos.*

cetera quæ ibi persequitur *Horatius*, pariter a *Pindaro* expressa pateret, si carmen totum exstaret. Idem *Horatius* lib. 3. hanc sententiam e Græcis mutuatus videtur :

*Est & fideli tuta silentio
Merces.*

nempe ex *Simonide*, cujus verba plane eandem sententiam

com-

complexa *Aristides* in 2. *Platonica*, hunc in modum citat: Καὶ Φανῆ τι καὶ δειλίας· εἰ δὲ ἔβλει, σιωπῆς ἀκίνδυνον γέρας. ὡς τις τῶν Κείων ἔφη ποιητής. Quippe istud *tuta Silentio merces*: plane illis gemellum esse; σιωπῆς ἀκίνδυνον γέρας, nemo non videt.

CAPUT XXVII.

Locus Aristotelis de Thermis naturalibus illustratur.

NUsquam magis *Physicus* est *Aristoteles* quam in volumine *quaestionum naturalium*. Et certe id postulat ratio operis. omnium igitur, quæ ibi proponuntur, causas naturales, quoad ejus fieri potest, reddere conatur. At enimvero eorum quæ vulgi opinione & superstitione constant, vanum est causas e naturæ adytis velle afferre. Quamobrem frustra hunc esse operæ cogor fateri; cum in *problemate* ultimo sect. 24. cur calidæ aquæ naturales variis locis erumpentes, *sacra* antiquis existimarentur, explicare conatur. Διὰ τί (inquit) τὰ θερμὰ ἁστρά, ἱερά; ἢ ὅτι ἀπὸ τῶν ἱερωτάτων γίνονται, θεῖα καὶ κεραύνα. Nempe hanc causam reddit, cur thermæ naturales *sacra* habeantur, quod a sulphure & fulmine calorem suum mutuuntur, quæ res omnium maxime *sacra* existimantur. Sed hoc explicare, est obscurum per obscurius, vel certe per æque ignotum: nam par difficultas; cur *sacrum* sulphur, cur fulmen? Neque video, cur sulphur magis *sacrum* quam auripigmentum, quam bitumen, & alia fossilia, videri debeat. neque fulmen porro, si ejus naturam spectamus, magis inter *sacra* habendum, quam
O 4
aliæ

aliæ aëris impressiones, quæ *μελέωρα* Græcis dicuntur, frivola plane hæc interpretatio est, & Aristotele indigna. Mire tamen hic æstuant interpretes, & cum bene longa disputatione se & lectorem fatigarunt, hunc hoc minus quam antea incertum dimittunt. Mihi simplicius &, nisi fallor, verius rem hanc posse explicari videtur, si dicamus morem fuisse veterum, *sacra* & *divina* appellandi ea, quorum nos causæ laterent, & quæ essent ejusmodi, ut sensus nostros aliqua specie insigni, aut potestate moverent. Ex ignorantia namque admiratio: ex admiratione divinitatis suspicio. Hinc *Θεήλαστον πᾶσι* & Euripidi: cuius causâ esset ignota. Sic mentem humanam *Seneca* epistola 41. *sacram*, immo Deum vocat, quia natura ejus in occulto est. *Prope est a te Deus, tecum est, intus est.* Ita dico, *Lucili, sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorumque observator & custos.* Tum deinceps lucos sacros, antra, aquarum calentium fontes, eadem ratione sacros existimatos declarat, verbis ad ostentationem usque exquisitis & sonantibus: *Si tibi occurrit vetustis arboribus, & solitam altitudinem egressis frequens lucus, & conspectum cæli densitate ramorum aliorum alios protegentium submovens, illa proceritas silvæ, & secretum loci, & admiratio umbræ in aperto tam dense, fidem tibi numinis facit.* Et paulo post: *Magnorum fluminum capita veneramur, subita ex abdito vasti amnis eruptio aras habet, coluntur aquarum calentium fontes, &c.* Magis verisimilis igitur causâ hæc est, cur ex aquæ habitæ sint *sacra*, quod scilicet ignota semper fuerit causâ ejus caloris, qui in iis præter naturam hujus elementi infixus manet; ut pote qui etiamnum naturæ studiosis disputandi materiam præbeat. Ut autem dixi, eorum mos fuit, quorum proprias causâs videre non possent, iis Deum auctorem inscribere & talia *sacra* & *divina* putare. Ceterum libet animi gratia, antequam hinc discedo, subjungere ex *Atheneo*, ea lavacra naturalibus aquis calidis scatentia, non

nōn modo priscis sacra fuisse habita, sed etiam quod Herculi sacra essent, vulgo existimatum fuisse. ita enim libro 12. in disputatione de voluptate: Ἡ δια τί τὰ θεομαλιστα τὰ φαινόμενα ἐκ τῆς γῆς πάντα Ἡρακλῆος φασὶν εἶναι ἱερά;

CAPUT XXVIII.

Vindicatur Virgilius a quorundam censura.

Numanus lib. 9. *Æneid.* sic in Trojanos invehitur:

*Non pudet obsidione iterum valloque teneri,
Bis capti Phryges, & morti pratendere muros:*

& quæ sequuntur. Ibi Critici Maronem accusant, quod *bis captos* dixerit Phrygas, quos *ter* obsessos, & expugnatos fuisse constet. Nos (inquit Brodeus lib. 4. *Miscell.* cap. 7.) *non bis tantum, sed ter captum, excisumque Ilium fuisse censemus: primum ab Hercule, deinde ab Amazonibus, postremo a Græcis duce Agamemnone. Unde Theocritus in Ara, Τευκρίδα τρίπορθον vocat.* Tum pluribus exemplis ostendit, non debere Poëtarum dicta ad exactam historiæ & veritatis normam exigi: in quibus & hunc locum profert. Sed profecto *Virgilius* tali defensione, hoc quidem loco, non eget. Ter Trojam captam fuisse negari non potest: non tamen *Maro* ibi male *bis captos Phryges* Numanum istum dicere facit; qui scilicet non multo antea a Græcis victi sub Agamemnone fuissent: quæ altera Trojanorum clades, a prima quæ sub Hercule accedit, memoratur. Tametsi enim

Τζετζες Trojam primum ab Hercule, deinde ab Amazonibus; tertio ab Agamemnone expugnatam refert: quem Brodeus sequitur; non tamen auctores defuisse putandum est, & fortasse graviores, qui ejusdem civitatis everfionem ab exercitu Græcorum sub Agamemnone, secundam ab illa Herculea, quam primam fuisse convenit, dicerent. Primum fcilicet Trojam captam fuisse ab Hercule ob equos Laomedontis: 2. ab Agamemnone inducto in urbem ligneo equo. 3. a Charidemo, cum equo in urbis ingreffu prolapfo, porte occludi non potuiffent. quo ordine triplicem hujus civitatis calamitatem, ut magis vulgatam & certam Plutarchus in præfatione ad vitam Sertorii, in illa in fimilium fortunæ eventuum inductione proponit his verbis: Εἰάλω δὲ τὸ Ἰλίον ὑφ' Ἡρακλέους διὰ τὰς Λαομέδοντες ἵππους, καὶ ὑπὸ Ἀγαμέμνονος διὰ τὴν δαρεῖς προσαγορευθέντες ἵππους, τρίτον δ' ὑπὸ χαριδήμου ταῖς πύλαις ἵππων τινὸς ἐμπέσοντες.

CAPUT XXIX.

Quo sensu Beatus Hieronymus, Ruffinum, Calphurnium lanarium appellet?

Hieronymi verba hæc sunt in *Apologia adversus Ruffinum*: Nam ut tibi sciolus esse videaris, & apud Calphurnianos discipulos doctrina gloriam teneas, totam mihi physicam opponis, &c. rursus in eadem *Apologia*: Nimirum iste est Sallustianus Calphurnius. Præterea in epistola quadam ad San-

Sanctum Augustinum: *Misit mihi temeritate solita sua maledicta Calphurnius cognomento lanarius, quæ ad Africam quoque studio ejus didici pervenisse. Quid igitur sibi vult Hieronymus tali Adversarii transnominacione? Erasmus in commentariis hoc explicare conatur, sed longe, meo quidem judicio, a proposito aberrat; Ita subinde (inquit) vocat Ruffinum, ut indoctum & Crassum. Et in comment. epistolæ ad Augustinum: Nisi fallor, sentit Ruffinum, quem ita subinde vocat, velut indoctum & culinæ quam literarum studiosiorem: alludens ad Persianum illud:*

*Continuo Crassum ridet Vulphernius ingens
Et centum Græcos curto centusse licetur.*

quandoquidem in nonnullis Persii codicibus Calphurnium legi pro Vulphurnio. Mox de etymo hujus nominis subdit: *Videtur autem vox conficta a calido furno, ut & cognomentum lanarii a lanionibus, qui carnes vendunt in Macello. Quæ annotatio Erasmi (pace viri tanti dixerim) ridicula est. Quasi vero id nomen per F. & non per P. scribatur. Vetus enim & genuina scriptio est; Calpurnius, unde postea Calphurnius dici cœpit. Nam a Calpo auctore ejus gentis nomen Calphurnii deflexum, vel ex Lucano constare potest, qui id expresse docet in poematio ad Pisonem:*

*— Hinc tua Piso
Nobilitas, veterisque citant sublimia Calpi
Nomina, Romanas inter fulgentia gentes.*

Nec minus ridicule Lanarii cognomentum a Lanionibus, contra omnem analogiam deducit. Sed neque verum, quod ibidem dicit, ejus nominis argumento, argui Ruffinum, ut crassum, & culinæ, quam literarum studiosiorem. Immo hunc eloquentem & studiosum fatetur Hieronymus: tantummodo ut malignum, arrogantem, & temerarium

rarium, atque etiam *Origenistam* traducit. Quod eloquentem agnoscat, verba ipsius indicant in eadem *Apologia*, quibus famam repercutit exprobrantis sibi lectionem Ciceronis & aliorum auctorum Ethnicorum, idque occasione somnii, quod *Hieronymus* ipse vulgaverat, in quo accusatum se, ut Ciceronianum, & iudicis supremi sententia pœnas dedisse memorabat. Hoc (inquam) cum ei exprobraret *Ruffinus*, *Hieronymus* hunc ejusdem criminis damnandum esse convincit his verbis: *Unde tanta tibi verborum copia, sententiarum lumen, translationum varietas, homini qui oratoriam vix primis labris in adolescentia degustasti? aut ego fallor, aut tu Ciceronem occulte lectitas.* Quin eidem mox, & flumen eloquentiæ, & ingenii magnitudinem tribuit, hunc in modum scribens: *Et ideo tam disertus es, mihi que lectionis ejus (Ciceronis) crimen intendis, ut solus inter Ecclesiasticos scriptores eloquentiæ flumine gloriaris: licet magis philosophos sequi videaris, spinas Cleanthis, & contorta Chrysippi, non ex arte quam nescis: sed de ingenii magnitudine.* Rursus in ejusdem apologiæ decursu, multis interjectis, sic de quadam *Ruffini* epistola loquitur: *Ex quo apparet te illam epistolam, aut pluribus diebus scripsisse, ut stili ipsius elegantia probat: aut si tumultuaria dictio est, nimium te esse negligentem, qui cum extemporalis talis sis, meditatus deterior fueris.* At hunc imperitiæ arguit *Hieronymus*. Quid mirum? in responsione scilicet, cum se ab adversario docto & eloquente in multis reprehensum doleret. omnino igitur de *Calphurnio Lanario* in iis *Hieronymi* locis fugit ratio *Erasmum*. superest, ut, quid conjecturæ mihi in mentem venerit, dicam. Reperio apud *Plutarchum* in *vita Sertorii* quendam fuisse *Calphurnium*, cognomento *Lanarium*, Syllanis temporibus; ex eorum numero, qui Syllæ partes sequebantur. Hunc autem insidiis, quas *Julio Salinatori* struxit, & capitali perfidia innotuisse. Nam cum *Julius Serto-*

Serto-

Sertorii, qui post Marianæ factionis cladem in Hispaniam se receperat, jussu, Pyrenes claustra armis teneret, Anniumque unum e Syllæ ducibus aditu prohiberet; nec vi aperta præsidio deijci posset, *Calpurnius*, qui in Annii exercitu erat, ut credere par est, sese esse transfugam mentitus, in Julii castra irrepsit, atque ibi amicitia prætextu fallens capta occasione hominem insidiis necavit. Καλ-
 περνίς δέ τιν' ἐπίκλησιν Δαναρίς, δολοφονήσαντ' τὸν Γέ-
 λιον, ἢ τῶν στρατιωτῶν τὰ ἄκρα τῆς Πυρήνης ἐκλιπόντων, ὑ-
 περβαλῶν Ἀννίου, ἐπήει χειρὶ μεγάλη τὰς ἐμποδῶν ἀνισίας.
 Nihil ergo absurdi sit putare *Hieronimum Calpurnii* istius
 nomine abusum, ad significandum proditorem, ac perfidi-
 diam in se *Ruffini* oblique designandam: quod hunc non mi-
 nori scelere sibi insidiatum crederet. Qui si non ferro caput
 suum petiisset; certe famam vita ipsa cariorem, lingua &
 scriptis maledicentissimis, quantum in se erat, op-
 pressisset.

CAPUT XXX.

Plutarchi locus insignis emendatur & explicatur.

IN libello, qui inscriptus est: εἰ καλῶς εἰρηῆαι
 τὸ λάθε βιώσας; quæ sententia est *Epicuri*, &
 fertur in primis, commendantis otium & vitæ
 latebras iis, qui bene vivere volunt; locum repe-
 rio insignem, sed cujus sententiam frustra ex editionibus
 quisquam consequi studeat, nedum ex *Amioti* nostri ver-
 sione, qui corruptum esse hunc non vidit: Δοκῶ δὲ ἐγὼ
 καὶ τὸ ζῆν αὐτὸ, καὶ ὅλως τὸ φῆναι καὶ μελαρχεῖν ἀνθρώπων
 γενέσεως, εἰς γνῶσιν ὑπὸ θεῶ δοθῆναι. ἐστὶ δὲ ἀδηλ. καὶ ἀ-
 γνω-

γνωστῶ ἐν τῷ παντὶ πολλῶ, καὶ κατὰ μικρὰ καὶ σποράδην
 φερόμενῶ. ὅταν δὲ γένηται συνερχόμενῶ ἀντὶ καὶ λαμβάνων
 μέγεθῶ, ἐκλάμπει καὶ καθίσταται δῆλῶ ὅτι ἀδήλῶ, καὶ φα-
 νερός ἐξ ἀφανῶς. ἔ γὰρ εἰς εἰσίαν ὁδὸς ἢ γνῶσις, ὡς ἐνίοι λέ-
 γουσιν, ἀλλ' εἰσίας εἰς γνῶσιν. ἔ γὰρ ποιεῖ τῶν γινομένων ἕκα-
 στον, ἀλλὰ δείκνυσιν, ὡς περ εἰδὲ ἢ φθορὰ ἔ ὄνῶ, ἀρσις εἰς
 τὸ μῆδ' ἐσιν, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ ἀδελον ἀπαγωγὴ τῆ δια-
 λυθένῶ. Ut ergo emendationis, quam affero, ratio omni-
 bus constet, prius aperiendum est *Plutarchi* consilium in
 hoc libello. Nempe hoc illi propositum est, refellere dogma
 istud Epicuri, atque ostendere, non oportere in occulto
 delitescere, nisi qui more Epicuri vivere instituat, nem-
 pe inter ganeas, & scædarum voluptatum ministeria. Quan-
 quam neque ipsum Epicurum latebrarum patientem fuisse
 scriptorum ejus multitudo indicat: Ceterum societatis
 humanæ interesse bonos viros non ignorari, multis claro-
 rum virorum exemplis declarat: deinde etiam documentis
 e natura promptis. cujus potestas in iis, quæ antea late-
 bant in lucem & notitiam protrahendis maxime versetur:
 nihil enim aliud esse gigni aliquid, quam absconditum e
 latebris educi, atque ita ab aliis multis, quibus confusum est,
 discerni, ut cognosci possit. Ex hac sententiæ *Plutarchi* de-
 claratione, ad verborum ejus emendationem me confero.
 Δοκῶ δὲ ἐγὼ καὶ τὸ ζῆν αὐτὸ, καὶ τὸ ὄλωσ' ὃ φῆναι καὶ μεταχεῖν
 ἀνθρώπων γενέσεως, εἰς γνῶσιν ὑπὸ θεῶ δοθῆναι. Hoc pri-
 mum sane leve mendum tollo, ἀνθρώπων pro ἀνθρώπω:
 sed non contemnendum, cum sensum obscuret: nam plane
 ἀνθρώπω legendum: est enim dativus, qui regitur a sequen-
 ti verbo δοθῆναι. *Amiotus* ita accepit, quasi vellet *Plutar-
 chus* a Deo concessum esse hominibus ortum, ut ipse ab iis
 cognoscatur. Quæ interpretatio plane est aliena a mente
Plutarchi. Et ex iis, quæ sequuntur intelligi potest: sta-
 tim enim subdit *Plutarchus*, Ἔσι δὲ ἀδελῶ καὶ σποράδην
 φερό-

φερόμεν. Quæ etiam absurde *Amiotus* de Deo accipit: cum de homine nondum genito intelligi debeant, vel potius de hominis principiis, quæ antequam homo gignatur, sparsim aliis confusa in universo feruntur; quo fit ut homo in illo statu sit ἀδηλ. & ἄγνωσ. quia in rerum πανσπερμίας ad minima redactus, aliorumque diffimilium confusione obscurus & latens. Cum vero illa principia, sive atomi, homœomeriæ, sive particulæ elementorum, ab illa perplexitate atque disgregatione in unum colliguntur, tunc homo apparere incipit, & in evidentiam adducitur. Mox subjungit: Οὐ γὰρ εἰς ἐσίαν ὁδὸς ἢ γνῶσις, ὡς ἔνιοι λέγουσιν, ἀλλ' ἐσίαι εἰς γνῶσιν. ad verbum: *Non enim cognitio, via est ad essentiam, ut quidam dicunt: sed essentia ad cognitionem.* Quis hoc intelligat? subest igitur mendum, nempe in voce γνῶσις. pro qua citra dubitationem, rescribo, Γένεσις ἔ γὰρ εἰς ἐσίαν. ἔδὸς ἢ γένεσις. sensus est: generatio non est via, sive motus ad essentiam, sed ad cognitionem. Ratio evidens: non enim rerum essentia ipsæ cum prius non essent, esse incipiunt, & in ortum dantur, sed prius subsistentes in suis causis, in apertum proferuntur, hoc est: ex obscuris evidentes & conspicuæ redduntur. Hoc autem *Plutarchus* ita diserit in sententia veterum naturæ interpretum, qui nihil aliud generationem esse statuebant, præter quorundam inter se mixtionem: corruptionem nihil aliud, nisi mixtorum: separationem. Ita enim *Empedocles* apud *Aristotelem* lib. 4. *Metaphys.* sciscit,

— Φύσις ἔθενός ἐστιν,
 Ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξις τε μιγέντων
 ἔστι, φύσις δὲ ἐπὶ τοῖς δ' ὀνομάζεται ἀνθρώποισι.

Sed & *Hippocrates* in primo περὶ διαίτης, si ejus libri auctor

stor Hippocrates : Ὅτι δ' ἂν διαλέγωμαι , τὸ γενέσθαι ,
 καὶ τὸ ἀπολέσθαι τῶν πολλῶν ἕνεκεν ἐρμηνεύσω . ταῦτα ἢ καὶ
 ξυμμίσγεσθαι καὶ διακρίνεσθαι δηλῶ . & paulo post : γενέ-
 σθαι , ξυμμιγῆναι , τῷτο . i. *Quid vero dicam , generari
 & perire ; vulgi gratia interpretabor . Hæc autem commif-
 ceri & discerni ajo significare . Generari idem est , quod com-
 misceri .* Supra autem dixerat : Ἀπόλλυται μὲν γὰρ ἐδὲν
 ἀπάντων χρημάτων , ἐδὲ γίνεται , ὅ , τι μὴ καὶ πρόδεν ἦν .
 ξυμμισγόμενα ἢ καὶ διακρινόμενα ἀλλοιοῦνται ; & ποχ : νο-
 μίζεται ἢ παρὰ τῶν ἀνθρώπων , τὸ μὲν δὲ ἄδρα ἐς Φῶς ἀνέξ-
 δέν γενέσθαι . i. *Existimant homines illud quod ex orco (hoc
 est e naturæ sinu & latibulis) in lucem auctum est , generari .*
 Hæc non potui , quin adscriberem : utpote quibus &
Plutarchi sententia mirum in modum declaratur , & emen-
 datio nostra confirmatur .

CAPUT XXXI.

Platonis locus ex Phædone explicatur.

In eo pulcherrimo dialogo , Plato Cebetem
 audita quapiam Socratis dubitatione , de
 quæstione inter Philosophos agitari soli-
 ta , an liceat homini aliquando seipsum
 interficere , sic interlocuentem inducit :
 Καὶ ὁ Κέβης ἠρέμα ἐπιγελάσας , ἰτίῳ ζεύς , ἔφη , τῆ αὐτῆ
 φωνῆ ἐπιπών . quæ verba *Ficinus* ita reddit : *Tunc Cebes
 subridens : Ittio Juppiter , inquit , sua ipsius lingua loquens .*
 Quod cur ita verterit , fateor me nescire . Nam si Græcam
 dictionem ἰτίῳ Latinis literis expressam exhibere volebat ,
itto , non *ittio* , scriptum oportuit . Præterea majusculam
 lite-

literam I initio ponit, tanquam esset nomen proprium, unum scilicet e Jovis nominibus. Ex quo suspicio sane datur, hunc, quid ἴτω ibi significet; ignorasse; multo-
 queminus intellexisse, quo sensu ea locutio usurpari sole-
 ret. Hoc igitur explicare haud abs re fuerit, ἴτω Ζεὺς, locutio est significans *Thebana* lingua, *sciat Juppiter*. Nam ἴτω, Thebani dicebant, pro ἴσω, a verbo ἴσκει *scio*. Ita igitur & Cebetem, qui Thebanus erat, *Plato* inducit loquentem. Solebant autem ea locutione uti in iis, quæ admodum dubia, & difficilia ad explicandum viderentur: ut eo loco *Cebes*. Nam dixerat *Socrates* de *Philolai* sententia, qua ille pronuntiabat, nemini licere seipsum interimere; mirum hoc videri posse, si cum, ut sunt res humanæ, quibusdam melius sit mori quam vivere, non liceat his sibi-
 met prodesse, hoc est mortem sibi consequi. hoc ergo addubitantem audiens *Cebes*, & rei difficultatem intelli-
 gens, tum objectionis acumine non indelectatus, ac subridens sua lingua dicit: ἴτω Ζεὺς *sciat Juppiter!* quasi diceret, videri id tam incertum, quod proponit *Socrates*, ut hujus quid sit verum, hominum nullus, invenire aut decernere possit: utpote quod soli Deo notum sit. Quod hic sit sensus hujus locutionis *Thebanis* usitatæ, ostendo alio loco *Platonis* in *epistola* 7. ad *Dionis Propinquos*, ubi de *Dionysii junioris Syracusarum tyranni* gloriatione, qui se jactabat de summis & primis naturæ veritatem comprehendis-
 se, tametsi de iis semel audiisset: immo vero de tantis rebus scripsisse: εἰ μὲν οὖν (inquit) ἐκ τῆς μᾶς συνστάσεως τῶτο γέγονε, τάχα ἂν εἴη γέγονε δ' οὖν ὅπως, ἴτω Ζεὺς; Φησὶν δ' Ὀνησιόσιος. ubi *Marsilius Ficinus* verba hæc; ἴτω Ζεὺς, vertit: *proh Juppiter!* putans *Thebanorum* lingua, ἴτω, esse interjectionem. Sic autem is locus Latine exprimi potest. *Verum si ex uno colloquio id factum est; (supple: summa rerum principia si ita intelligentia est complexus, ut alios plane posset docere) fortassis id non sit né-*

gandum. Quomodo autem fieri potuerit, viderit Juppiter. Qui posterior Platonis locus indicat & aliis Græcis fuisse in ore hanc formulam: Eandem habemus apud Aristophanem, in fabula *Ἀχαρνῆς*; ubi Thebanum inducit mercatorem sic loquentem: *ἴτω Ἡρακλῆς*, pro *ἴσω*. Item post, Nicarcho Sycophantæ interroganti, cujus eæ merces essent, idem Boeotius mercator respondet,

Τῶ δ' ἐμά,

Θεῖσθευ, ἴτω Ζεὺς.

mea sunt, Thebis advecta, norit Juppiter: quod ibi idem valet, ac: Deum testor..

FINIS LIBRI III.

PETRI